

Arviointikertomus 2017

Turun kaupungin tarkastuslautakunta
15.5.2018

Tiivistelmä

Raportoija ja raportointiaika	Turun kaupungin tarkastuslautakunta, 2018 Turun kaupungin tarkastuslautakunta julkaisee vuosittain arviointiraportin Turun kaupungin toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta.
Tekijät	Turun kaupungin tarkastuslautakunta 2017 - 2021
Raportin nimi	Arviointikertomus 2017
Raportin jakelu	Raportti on saatavissa internetistä osoitteesta www.turku.fi/tarkastuslautakunnanjulkaisut
Asiasanat	Arviointiraportti, arviointikertomus, arviointi, Turun kaupunki, tavoitteet
Raporttisarjan nimi	Turun kaupungin tarkastuslautakunta
Raportin tunnistetiedot	Sivuja 33 + liite, Kieli Suomi
Raportin jakaja	Turun kaupungin revisiotoimisto, puh (02) 330 000

Tarkastuslautakunnan vuoden 2017 arviointi on painottunut seuraaviin aiheisiin:

1. Talousarvio ja tilinpäätös 2017
2. Teemakohtaiset arvioinnit (omavalvonta asumispalveluissa ja sisäilma-asiat)
3. Tarkastuslautakunnan raportoinnin jälkiseuranta
4. Kaupungin sisäinen valvonta, riskienhallinta ja konsernivalvonta

Arvioinnin keskeisiä huomioita

1.1 & 1.2 Talousarvio ja tilinpäätös 2017

Emokaupungin ja konsernin tulokset olivat vuonna 2017 ylijäämäisiä. Kunnan tuloslaskelma voi osoittaa ”ylijäämää” samalla kun kunta velkaantuu voimakkaasti. Tämä johtuu mm. tuloslaskelman poistojen pienuudesta suhteessa investointimenoihin. Poistojen ja investointimenojen epäsuhtaongelma eliminoiduu tarkasteltaessa tilinpäätöksen rahoituslaskelmaa. Turun kaupunkikonsernin toiminnan ja investointien rahavirta on ollut viimeisen kymmenen vuoden ajanjaksolla vuositasolla keskimäärin noin 40 miljoonaa euroa negatiivinen. Myös vuonna 2017 em. rahavirta oli negatiivinen huolimatta tuloslaskelman osoittamasta ylijäämästä. Negatiivinen rahavirta johtaa velan kasvuun; konsernin lainakanta oli vuoden 2017 lopussa noin 1384 miljoonaa euroa, jossa kasvua edellisestä vuodesta oli 75,6 miljoonaa euroa. Lainakannan kasvuvauhti lähes tuplaantui edellisestä vuodesta (39,4 milj. euroa vuonna 2016). Tilanne on haasteellinen, koska konsernin investointitarpeet ovat jatkossakin merkittäviä.

Vuoden 2016 arviointikertomuksessa todettiin, että tilinpäätösinformaatio 2016 koronvaihtosopimusten käytöstä oli puutteellista keskeisten sopimusehtojen osalta ja virheellistä konsernin tietojen osalta.

Tilinpäätöksen 2017 liitetietojen esitystapa koronvaihtosopimusten osalta on parantunut edellisestä vuodesta.

1.3 Talousarvion keskeiset tavoitteet

Strateginen tavoite kaupungin yhtiöille luovutettavista tonteista ei toteutunut vuonna 2017, jonka seurauksena kaupungin kokonaan omistama tytäryhtiö TVT ei ole pystynyt saavuttamaan omia asuntojen määrälle asetettuja tavoitteitaan. Uudistuotannon vähyys osuu samaan aikaan, jolloin vuokra-asunnoille on kova kysyntä.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena olevaan kunnallisen ja yksityisen päivähoiton suhteelliseen osuuteen (kunnallinen 70 %, yksityinen 30 %) ei päästy. Yksityisen päivähoiton osuus oli tavoitetta suurempi. Syynä oli puute kaupungin oman varhaiskasvatuksen toimitiloista.

1.4 Henkilöstöstrategia ja tavoitteet

Henkilöstökulujen tai henkilötyövuosien alenematavoitteita seurattaessa tulisi huomioida myös mahdolliset vaikutukset organisaation ostopalveluihin. Tällä hetkellä näiden välillä ei ole selvää kytkentää.

2.1 Omavalvonta vanhusten asumispalveluissa

Kaupungin omissa yksiköissä merkittävimiksi riskeiksi koettiin sijaisuuksien lyhytaikaisuudet, lääkehuolto ja asukkaiden kaatumiset. Omavalvontasuunnitelmat mielletään haastattelujen perusteella tärkeiksi työkaluiksi osana henkilöstön perehdytystä.

2.2 Sisäilma-asiat Turun kaupungissa

Henkilöresursseja sisäilma-asioiden hoitamisessa on ollut liian vähän, mutta asiaan on tulossa parannusta sisäilmapääällikkökrytoinnin kautta. Resursoinnin riittävyttä on tarkoitus tukea myös muulla tavoin tilapalvelukeskuksen organisoitumista tarkoituksenmukaistamalla. Sisäilma-asioihin liittyvien päätöksentekoprosessien toimivuus on jäänyt tarkastuslautakunnalle osittain epäselväksi.

3.1 Jälkiseuranta: Nuorten osaamispääoma ja nuorisotakuu 2015

Ammatillisen koulutuksen negatiivinen keskeyttäminen (keskeyttää kokonaan) on viime vuosina ollut Turussa valtakunnallista keskitasoa tai vähän sen alle. Noin 50 koulutuksen keskeyttänyttä nuorta on silti paljon ja asia vaatii jatkossakin huomiota ja päämäärätietoista toimintaa.

3.2 Jälkiseuranta: Työtä ja leipää – Turun työllisyysasioiden arviointi 2014

Kaupungin vaikuttamistyöstä huolimatta valtiovalta ei ole toistaiseksi suostunut jatkamaan työvoima- ja elinkeinokokeilua vuoden 2018 jälkeiseen aikaan.

3.3. Jälkiseuranta: Lastensuojelun arviointi 2015

Vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat ja muut vanhemmuuden puutteista johtuvat syyt ovat jo vuosia olleet suurena syynä huostaanottoihin.

4. Kaupungin sisäinen valvonta, riskienhallinta ja konsernivalvonta

Riskienhallinnan osalta epäselväksi toimintakertomuksen perusteella jää, miten toimintakertomuksessa mainittuihin riskeihin pitää suhtautua ja kuinka hyvin mainittuja riskien hallintakeinoja käytetään, onko riskien hallintaan liittyvä vastuunjako toimiva ja onko tarvittavat toimenpiteet aina mahdollista vastuuttaa ja aikatauluttaa eri riskitilanteissa. Sisäisen valvonnan osalta tarkastuslautakunta korostaa myös johdon vastuun, ymmärryksen ja osaamisen merkitystä luotaessa ja varmistettaessa sisäisen valvonnan menettelyjä sekä lähdetäessä kehittämään esimerkiksi toimintakertomuksessa eri vuosina mainittuja valvonnan kehittämiskohteita. Konserniohjauksen ja -valvonnan osalta konserniyhteisöjen huomiota tulisi kiinnittää toimintaprosesseihin ja näihin liittyviin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan menettelyihin ja niiden dokumentointiin konserniohjon linjausten mukaisesti.

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	2
1 Talousarvio ja tilinpäätös 2017	6
1.1 Talouden tunnusluvut ja vertailut muihin kaupunkeihin	
1.2 Tarkastuslautakunnan huomioita tilinpäätöksestä	
1.3 Talousarvion keskeiset tavoitteet	
1.4 Henkilöstöstrategia ja tavoitteet	
2 Tarkastuslautakunnan teemakohtaiset arvioinnit	18
2.1 Omavalvonta vanhusten asumispalveluissa	
2.2 Sisäilma-asiat Turun kaupungissa	
3 Tarkastuslautakunnan raportoinnin jälkiseuranta	24
3.1 Nuorten osaamispääoma ja nuorisotakuu – Vuoden 2015 arviointi	
3.2 Työtä ja leipää - Turun työllisyysasioiden arviointi 2014	
3.3 Lastensuojelun arviointi 2015	
4 Kaupungin sisäinen valvonta, riskienhallinta ja konsernivalvonta	30
5 Allekirjoitukset	33
Liitteet	
Liite 1 Turun kaupungin hallinnon ja talouden tarkastus	34

1. Talousarvio ja tilinpäätös 2017

1.1 Talouden tunnusluvut ja vertailut muihin kaupunkeihin ¹

Turun kaupungin tilikauden 2017 tulos oli 7,1 milj. euroa. Poikkeama verrattuna talousarvioon muutoksin oli +47,9 milj. euroa.

Konsernituloslaskelman osoittama konsernin tilikauden tulos oli 12,0 milj. euroa. Konsernin vuosikate oli 147,6 milj. euroa. Konsernituloslaskelman mukainen tilikauden ylijäämä vuonna 2017 oli 15,5 milj. euroa. Toimintakertomuksessa on annettu selonteko konsernitilinpäätökseen sisältyvistä yhteisöistä.

Tulojen ja menojen tasapaino

Toimintakate kuvaa sitä nettokäyttömenojen määrää, joka jää rahoitettavaksi verotuloilla ja valtionosuuksilla.

Tilinpäätöksen toimintakate oli -1 024,8 milj. euroa (v. 2016 -984,7 milj. euroa). Toimintakate toteutui +10,3 milj. euroa talousarviossa budjetoitua parempana (TA 2017 muutoksin -1 035,2 milj. euroa).

Käyttötalouden nettomenot alittuivat muutettuun talousarvioon verrattuna 10,3 milj. euroa. Kaupungin toimintakuluista henkilöstökulujen osuus oli 33,6 % ja palvelujen ostojen osuus 43,2 %. Henkilöstökulut laskivat vuoteen 2016 verrattuna 12,0 milj. euroa (-2,4 %) ja palvelujen ostot kasvoivat 17,1 milj. euroa (+2 %). Tilinpäätöksen toimintakertomuksen mukaan henkilötyövuosina mitattu koko työvoiman käyttö ajanjaksolla 1.1. - 31.12.2017 oli 10 022,4, mikä oli 339,6 henkilötyövuotta vähemmän kuin vuonna 2016. Turun vesiliikelaitoksesta tuli 1.1.2017 Turun Vesihuolto Oy ja henkilöstö siirtyi yhtiön palvelukseen. Hyvinvointitoimialan etuuskäsittely siirtyi kaupungin toiminnasta osaksi Kansaneläkelaitoksen toimintaa. Lisäksi psykiatrinen erikoissairaanhoido siirrettiin Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirille 1.5.2017, konsernihallinnon vahtimestaripalvelut ja osa Turun ammatti-instituutin ruokapalveluista luovutettiin Arkea Oy:lle 1.8.2017.

¹ Tunnuslukujen lähteinä on käytetty Turun kaupungin tilinpäätöksiä, Helsingin kaupungin tietokeskuksen julkaise-maa erikoistutkija Heikki Helinin analyysia suurten kaupunkien tilinpäätöksistä

Kun näiden organisaatiomuutosten vaikutus huomioidaan, kokonaistyövoima vuonna 2017 (ilman edellä mainittuja ryhmiä) kasvoi 21,8 henkilötyövuodella verrattuna vuoteen 2016.

Konsernihallinnon työvoiman käyttö (koko henkilöstö) vuonna 2017 oli 225,0 henkilötyövuotta. Kaupunginhallituksen alaisten palvelukeskusten työvoiman käyttö oli yhteensä 619,4 henkilötyövuotta. Konsernihallinnon ja palvelukeskusten yhteenlaskettu työvoiman käyttö vuonna 2017 oli 833,4 henkilötyövuotta (825,2 htv vuonna 2016). Kun huomioidaan organisaatiomuutokset (konsernihallinnon vahtimestarit), kasvua edelliseen vuoteen verrattuna oli 11,1 henkilötyövuotta. Suurimpana selittävänä tekijänä on työllisyyspalvelukeskuksen työvoiman kasvu.

Turun kaupungin **vuosikate** on vuodesta 2012 kehittynyt seuraavasti:

2012	2013	2014	2015	2016	2017
45 378 ² (36 464)	42 666	50 578	60 290	72 174	39 074

Taulukko 1. Turun kaupungin vuosikate (1 000 €) vuosina 2012 - 2017.

Vuosikate ilmoittaa tulorahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainanlyhennyksiin.

Vuosikatteen ollessa miinusmerkkinen tulorahoitus ei riitä edes vuosittaisen toiminnan ylläpitämiseen (käyttömenojen kattamiseen). Turun kaupungin vuosikate pieneni noin 33,1 milj. euroa edellisvuoteen verrattuna (ks. taulukko 1).

Tulorahoituksen riittävyys suhteessa veroprosentin suuruuteen

Tulorahoituksen riittävyyden arvioinnissa on otettava huomioon veroprosentti, jolla vuosikate on saatu aikaan. Turun tuloveroprosentti vuonna 2017 oli 19,50 (19,50 vuonna 2016).

² Jos vuoden 2012 vuosikatteesta eliminoidaan sataman osuus, saadaan vuoden 2012 vuosikatteeksi 36 464 t€

Kunnan verotulot muodostuvat pääasiassa tuloverosta, kiinteistöverosta ja yhteisöverosta. Tärkein verotulo kunnalle on tulovero. Tilinpäätöksen mukaan Turun kokonaisverotulot vuonna 2017 olivat 749,0 milj. euroa. Kasvua edelliseen vuoteen verrattuna oli +12,0 milj. euroa eli 1,6 %. Yhteisöverotulokertymä kasvoi vuonna 2017 vuoteen 2016 verrattuna 16,6 milj. euroa. Talousarviossa 2017 yhteisöverokertymäksi ennustettiin 79,5 milj. euroa. Tilinpäätöksessä 2017 yhteisöveron tuotto oli 94,3 milj. euroa, mikä ylitti talousarvion +14,8 milj. eurolla.

Valtionosuudet vähenivät 18,7 milj. eurolla verrattuna vuoteen 2016. Valtionosuuksia kertyi vuonna 2017 tilinpäätöstietojen mukaan 256,6 milj. euroa. Kertymä ylitti 3,8 milj. eurolla talousarvion.

Verotulojen muutokset riippuvat muun muassa talouden ja työllisyyden kehittymisestä. Kaupunkitason tarkastelussa Turun työttömyysaste oli joulukuun 2017 lopussa 13,9 % (vuonna 2016 16,8 %).

Tulorahoituksen riittävyys investointeihin

Vuosikatteiden ja poistojen vertailun (vuosikate/ poistot, %) ohella tulorahoituksen riittävyttä voidaan arvioida investointien tulorahoitusprosentin avulla. **Vuonna 2017 kaupunki kattoi varsinaisen toiminnan tulorahoituksella 37,1 % investointien omahankintamenosta (97,8 % v. 2016). Tulorahoituksella katettava osuus oli Turussa kuuden suurimman kaupungin pienin (keskiarvo 93,8 %). Kuntien välistä vertailua vaikeuttaa se, että osa investoinneista voidaan toteuttaa esimerkiksi kiinteistöyhtiöihin emokaupungin taseen ulkopuolelle tai vuokrahankkeena.**

	SUURIMPIEN KAUPUNKIEN INVESTOINTIEN TULORAAHOITUS %		
	2015	2016	2017
Helsinki	47	88	137
Espoo	49	77	87
Tampere	30	34	46
Vantaa	67	123	148
Oulu	74	61	108
Turku	93	98	37

Lähde: Heikki Helin 2015 ja 2016 / eri kaupunkien tilinpäätökset 2017

Taulukko 2. Suurten kaupunkien investointien tulorahoitusprosentti vuosina 2015 - 2017.

Tilinpäätöksen ylijäämä oli 24,2 milj. euroa. Kertaluonteisilla erillä korjattuna tilinpäätös olisi noin 9,5 milj. euroa alijäämäinen. Tilinpäätökseen sisältyy vesiliikelaitoksen liiketoiminnan luovuttamisesta syntynyt kertaluonteinen luovutusvoitto, joka on noin 24 miljoonaa euroa. Vuoden 2017 yhteisöverotilityksiin sisältyy poikkeuksellisen suuri ennakontäydennysmaksu, joka parantaa tulosta noin 10 miljoonaa euroa.

Turun kaupungin vuoden 2017 tilinpäätöksen ylijäämä oli 24,2 milj. euroa. Tilinpäätös sisältää kertaluonteisia eriä, kuten mm. vesiliikelaitoksen liiketoiminnan luovutusvoitto (noin 24 milj. euroa) ja poikkeuksellisen suuri ennakontäydennysmaksu (noin 10 milj. euroa). Ilman kertaluonteisia eriä tilinpäätös jäisi 9,5 milj. euroa alijäämäiseksi.

Kokonaisrahoituksen tasapaino

Kokonaisrahoituksen tasapainoisuuteen liittyvät käsitteet vakavaraisuus ja maksuvalmius, jotka muodostavat kokonaisuutena kunnan rahoitusaseman.

Vakavaraisuutta voidaan mitata muun muassa seuraavilla mittareilla: omavaraisuus-%, suhteellinen velkaantuneisuus -% ja lainat €/asukas. **Maksuvalmiuden** osalta kysymys on kaupungin päivittäisistä maksuvelvoitteista suoriutumisesta. Kaupungin maksuvalmius säilyi vuoden aikana hyvänä. **Omavaraisuusaste** kuvaa kunnan vakavaraisuutta ja kykyä selviytyä pitkän aikavälin sitoumuksista. Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona voidaan pitää kuntatalouden keskimääräistä 70 %:n omavaraisuutta. Alle 50 %:n omavaraisuusaste kunnalla merkitsee suurta velkarasitetta ja heikkoa omavaraisuutta.

Turun kaupungin **omavaraisuusaste** on laskenut edellisvuodesta ja on heikon omavaraisuuden puolella.

Turun omavaraisuusasteen (%) kehitys					
2012	2013	2014	2015	2016	2017
52,7	50,7	50,4	51,4	49,3	46,8

Taulukko 3. Turun omavaraisuusasteen (%) kehitys vuosina 2012 - 2017. Omavaraisuusaste, % = $100 \times (\text{oma pääoma} + \text{poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{koko pääoma} - \text{saadut ennakot})$.

Suhteellinen velkaantuneisuus kertoo, kuinka paljon käyttötuloista tarvitaan vieraan pääoman takaisin maksuun. Kunnan kannalta tilanne on sitä parempi, mitä pienempi luku on. Tunnusluvun arvoon eivät vaikuta käyttöomaisuuden ikä, arvostus tai poistomenetelmä, joten tunnusluku on käyttökelpoinen kuntien välisessä vertailussa.

Turun kaupungin **suhteellinen velkaantuneisuus** vuonna 2017 oli 75,3 %.

Suhteellinen velkaantuneisuus, % Turussa vuosina 2012 - 2017					
2012	2013	2014	2015	2016	2017
47,8	52,5	56,7	59,2	64,5	75,3

Taulukko 4. Suhteellinen velkaantuneisuus, % Turussa vuosina 2012 - 2017. Suhteellinen velkaantuneisuus, % = $100 \times (\text{vieras pääoma} - \text{saadut ennakot}) / \text{käyttötulot}$. Vieras pääoma sisältää henkilöstökassatalletukset.

Turun kaupungin lainat jatkoivat kasvamistaan vuoden 2017 aikana ja olivat 3 989 euroa asukasta kohden.

Turussa **lainat € / asukas** on kehittynyt seuraavasti:

Turun kaupungin lainat € / asukas					
2012	2013	2014	2015	2016	2017
2 351	2 741	2 944	3 218	3 600	3 989

Taulukko 5. Turun kaupungin lainat (€/ asukas) vuosina 2012 - 2017.

Kun kokonaisvelasta vähennetään kaupungin antolainaus ja rahavarat, on kaupungilla saamia ja omia sijoituksia noin 168 miljoonaa enemmän kuin velkaa (77 milj. euroa vuoden 2016 lopussa).

Kuntien lainakantojen euromääräinen vertailu ei anna täysin oikeaa kuvaa kuntien tilanteesta suhteessa toisiinsa, koska kuntien organisaatorakenteet poikkeavat hyvinkin paljon toisistaan. Lainakantojen vertailussa olisi parempi käyttää vertailulukuina konsernin lainakantaa.

Kaupunkikonsernin lainat € / asukas nousivat vuonna 2017 Turun kaupungin tilinpäätöksen mukaan ollen 7 292 euroa / asukas (6 975 € / asukas vuonna 2016).

	Lainat € / asukas		Konsernin lainat € / as.	
	2016	2017	2016	2017
Helsinki	2 157	1 871	7 772	7 732
Espoo	3 123	2 885	11 608	12 280
Tampere	2 140	2 275	5 742	6 271
Vantaa	4 837	4 515	9 304	8 834
Oulu	3 345	3 128	4358	3 996
Turku	3 600	3 989*)	6 975	7 292**)

*) Luku on oikaisematon lainakanta eli korolliset velat sisältävät henkilöstökassa- ja konsernitilipääomat.
**) Luku on oikaisematon konsernin lainakanta eli luku sisältää henkilöstökassatalletukset.

Taulukko 6. Lainakannat suurimmissa kaupungeissa vuosina 2016 ja 2017.

Kuuden suurimman **kaupunkikonsernin suhteellinen velkaantuneisuus**³ oli keskimäärin 97,2 %. Turussa konsernin suhteellinen velkaantuneisuus vuonna 2017 oli 91,3 %.

Konsernin suhteellinen velkaantuneisuus, %		
	2016	2017
Helsinki	91	89
Espoo	140	147
Tampere	75	82
Vantaa	112	111
Oulu	66	63
Turku	86	91

Lähde: Suurten kaupunkien tilinpäätökset 2016 - 2017

Taulukko 7. Suhteellinen velkaantuneisuus, % suurimmissa kaupunkikonserneissa vuosina 2016 - 2017.

³ Suhteellinen velkaantuneisuus, %

= 100 x (Vieras pääoma – Saadut ennakot) / Käyttötulot. Tunnusluku kertoo kuinka paljon konsernin käyttötuloista (toimintatuotot, verotulot ja valtionosuudet) tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Mitä pienempi velkaantuneisuuden tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet konsernilla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella.

Konsernin lainakannan kehitystä on tarkasteltu tarkemmin luvussa 1.2.

Vaikka sekä peruskaupungin että konsernin tuloslaskelmat 2017 olivat ylijäämäisiä, kaupunkikonsernin talouden tilaa ei voida pitää erityisen hyvänä. Tilinpäätösvuodelta ja neljältä edelliseltä vuodelta laskettu konsernin toiminnan ja investointien rahavirran kertymä on tosin noin 65 milj. euroa positiivinen (82 milj. euroa negatiivinen vuonna 2016). Tämä johtui vesiliikelaitoksen liiketoimintakaupasta, jota ilman toiminnan ja investointien rahavirta olisi noin 33 milj. euroa negatiivinen. Kassavirran negatiivisuus tarkoittaa, että menoja joudutaan kattamaan joko kassavaroja vähentämällä tai ottamalla lisää lainaa taikka omaisuutta myymällä.

1.2 Tarkastuslautakunnan huomioita vuoden 2017 tilinpäätöksestä

1. Konsernin rakenteessa tapahtuneet muutokset ja kertaluonteiset erät

Vuosien 2016 ja 2017 vertailussa on otettava huomioon kaupunkikonsernissa tapahtuneet muutokset.

Vuoden 2016 tilinpäätökseen kirjattiin Turun ammattikorkeakoulun investointirahaston lakkauttamisen seurauksena kertaluonteinen rahaston tuloutus, noin 15 miljoonaa euroa, mikä paransi sekä emokaupungin että konsernin tulosta. Rahoitustuotot sisälsivät kertaluonteisia eriä noin 4 miljoonaa euroa. Emokaupungin ylijäämä vuonna 2016 oli ilman kertaluonteisia eriä noin 9 miljoonaa euroa.

Myös vuoden 2017 tilinpäätökseen sisältyi merkittäviä kertaluonteisia tulosta parantavia eriä. Vesiliikelaitoksen liiketoiminnan luovuttamisesta syntyi emokaupungille noin 24 miljoonan euron luovutusvoitto. Lisäksi yhteisöverotilityksiin sisältyi poikkeuksellisen suuri ennakontäydennysmaksu, joka paransi tulosta noin 10 miljoonalla eurolla. Tilinpäätös 2017 ilman kertaluonteisia eriä olisi jäänyt 9,5 miljoonaa euroa alijäämäiseksi.

Tarkastuslautakunta on ottanut huomioon tapahtuneet organisaatiomuutokset vertailtaessa tuloja ja menoja edellisvuoteen.

2. Toimintakulut laskivat - syynä toimeentulotuen siirto Kelalle ja maltillinen palkkaratkaisu

Turun kaupungin talouden kehityksessä on viimeisen kymmenen vuoden aikana ollut huolestuttavana piirteenä toimintakulujen vero- ja valtionosuustuloja nopeampi kasvuvauhti. Ajanjaksolla 2009 - 2016 ainoastaan vuonna 2010 verotulot ja valtionosuudet kasvoivat nopeammin kuin toimintakulut. **Vuonna 2017 valtionosuudet ja verotulot pienenevät enemmän kuin toimintakulut verrattuna edellisvuoteen.**

Organisaatiomuutokset huomioiden vuonna 2017 toimintakulujen kasvuvauhti -0,5 % oli nopeampaa kuin vero- ja valtionosuustulojen kasvuvauhti -0,7 % edellisvuoteen verrattuna. **Toimintakulut eivät ole laskeneet kertaakaan edellisestä vuodesta seurantajaksolla ennen vuotta 2017.**

Kaupungin toimintakulujen muutokseen vaikutti eniten avustuskulujen väheneminen perustoimeentulotuen siirryttyä Kelalle.

Palkkamenojen kehitykseen vaikuttivat kunta-alan virka- ja työehtosopimuksissa määritellyt sopimuskorotukset sekä kilpailukyky sopimuksen myötä tulleet lomarahaikkaukset (-1,3 %). Kilpailukyky sopimuksen vaikutus näkyi lisäksi henkilöstösivukuluissa vähentyneinä työnantajamaksuina. Henkilöstökulut vuonna 2017 olivat 492,2 milj. euroa, joista palkat ja palkkiot (vähennettynä henkilöstökorvauksilla ja -menojen korjauserillä) 384,3 milj. euroa ja henkilöstösivukulut yhteensä 107,9 milj. euroa. Vuoden 2016 henkilöstökulut organisaatiomuutoksilla oikaistuna olivat yhteensä 504,2 milj. euroa. Huomioitaessa organisaatiomuutosten vaikutus koko henkilöstön osalta työvoiman käyttö vuonna 2017 kasvoi 21,8 henkilötyövuodella verrattuna vuoteen 2016.

Käytännössä menojen ja tulojen epäsuhtaa on viime vuosina paikattu omaisuuden myynneillä ja lainanotolla. Seuraavassa taulukossa on organisaatiomuutokset huomioivat toimintakulujen sekä verotulojen ja valtionosuuksien kasvuprosentit verrattuna edelliseen vuoteen.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Toimintakulut	2,8	5,5	4,9	4,0	3,9	2,2	1,4	1,9	-0,5
Verotulot ja valtionosuudet	2,3	6,5	4,2	2,2	2,1	2,2	1,4	1,7	-0,7

Taulukko 8. Organisaatiomuutokset huomioiva toimintakulujen sekä verotulojen ja valtionosuuksien kasvuprosentit 2009 - 2017.

3. Rahoituslaskelmanäkökulma - kunnan tuloslaskelma voi näyttää ylijäämää vaikka kunta samanaikaisesti velkaantuu

Kunnan tuloslaskelma voi antaa liian hyvän kuvan kunnan talouden tasapainosta. Tämä johtuu mm. tuloslaskelman poistojen pienuudesta suhteessa investointimenoihin. **Kunnan tuloslaskelma voi siis osoittaa ”ylijäämää” samalla, kun kunta velkaantuu voimakkaasti.** Poistojen ja investointimenojen epäsuhtaongelma eliminoiduu tarkasteltaessa tilinpäätöksen rahoituslaskelmaa. Toiminnan ja investointien rahavirta kuvaa tulorahoituksen riittävyyttä eli rahamäärää, joka jää jäljelle käyttötalouden tulojen ja menojen sekä investointimenojen jälkeen. Negatiivinen toiminnan ja investoinnin rahavirta tarkoittaa, että kunta velkaantuu. Rahoituslaskelmaan vaikuttaa merkittävästi tilikauden investointitaso, joten tunnuslukua on järkevää tarkastella usean vuoden ajanjaksolla. **Jatkuvasti negatiivinen toiminnan ja investointien rahavirta johtaa ylivelkaantumiseen.**

Turun kaupunkikonsernin toiminnan ja investointien rahavirta on ollut viimeisen kymmenen vuoden ajanjaksolla vuositasolla keskimäärin noin 40 miljoonaa euroa negatiivinen. Myös vuonna 2017 em. rahavirta oli negatiivinen, huolimatta tuloslaskelman osoittamasta ylijäämästä. Tulorahoituksen riittämättömyyttä on paikattu lainanotolla (vrt. konsernin lainakannan kehitys, kuva 1). Vuoden 2014 tilannetta on parantanut osakkuusyhtiön (ei yhdistellä konsernitilinpäätökseen) kanssa tehty kiinteistöjärjestely.

Toiminnan ja investointien rahavirran kehitystä on järkevää tarkastella konsernitasolla kahdesta syystä. Ensiksikin sosiaali- ja terveyspalvelukiinteistöjen yhtiöittäminen paransi emokaupungin rahavirtaa 127,9 milj. eurolla vuonna 2015, mikä eliminoiduu konsernitasolla. Ilman Turku 2029 -säätöön kertaluonteisen ja poikkeuksellisen suuren vapaan pääoman sijoituksen 14,5 milj. euron vaikutusta vuosikatteeseen sekä vesiliikelaitoksen liiketoiminnan luovutuksen vaikutusta emokaupungin toiminnan ja investointien rahavirta olisi -18,8 milj. euroa negatiivinen. Toiseksi, kaupungissa toteutetaan runsaasti tilainvestointihankkeita kaupungin

tytäryhtiöiden toteuttamina, mikä pienentää emokaupungin investointimenoja. Tytäryhtiöiden toteuttamat investointimenot näkyvät konsernin investointien rahavirrassa. Kokonaan konsernin ulkopuolisena toteutettavat investointihankkeet tai osakkuusyhtiön toteuttamat hankkeet (esim. palloiluhalli) eivät lyhyellä tähtäimellä näy rahoituslaskelmassa. Valmistuttuaan näistä kohteista maksettavat vuokrat toki pienentävät vuosikatetta.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	ka.08-17
konserni	-90 945	-71 349	-33 288	-38 786	-40 703	-46 713	30 568	-7 282	-17 660	-82 890	-39 905
emo	-45 405	2 282	19 596	-10 782	-27 145	3 415	7 877	130 979	-176	64 715	14 536

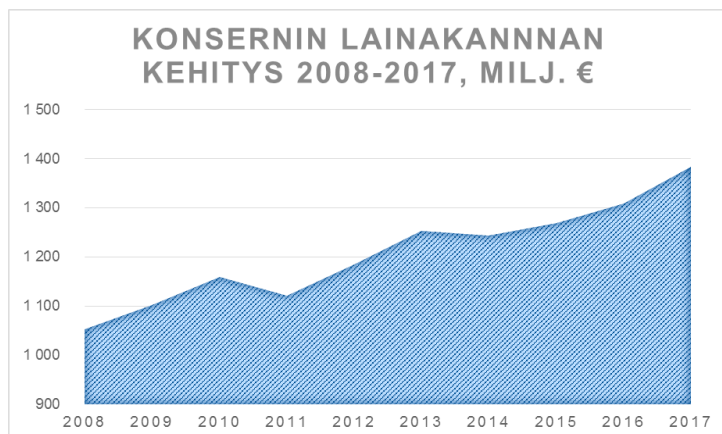
Taulukko 9. Toiminnan ja investointien rahavirta vuosina 2008 - 2017.

4. Konsernin lainakannan kasvu kiihtyi, kokonaismäärä jo lähes 1,4 miljardia euroa

Turku-konsernin lainakanta on kasvanut vuodesta 2008 lähtien yhteensä noin 330 miljoonalla eurolla eli noin 31 %:lla, keskimäärin noin 37 miljoonalla eurolla vuodessa. Lainakannan kasvu nopeutui vuonna 2017. Konsernin lainakanta oli vuoden 2017 lopussa 1383,9 miljoonaa euroa, jossa kasvua edellisestä vuodesta oli 75,6 miljoonaa euroa. **Lainakannan kasvuvauhti lähes tuplaantui edellisestä vuodesta** (39,4 milj. euroa vuonna 2016). Eniten konsernivelkaa lisäsivät Turun kaupunki, Koy Turun Kaupunginteatteri, Turun Seudun Vesi Oy ja TVT Asunnot Oy.

Lainakannan kehitystä on järkevää tarkastella konsernitason tasolla, koska viime vuosina merkittäviä toimintoja on siirretty peruskaupungista konserniin. Konsernitilin päätös kuvaa kunnan ja sen tytäryhteisöjen muodostaman kokonaisuuden taloudellista asemaa ja tuloksen muodostumista. Konserniyhteisöjen keskinäinen omistus, keskinäiset tapahtumat ja sisäiset katteet on poistettu konsernituloslaskelmasta.

Kuva 1. Turku-konsernin lainakannan kehitys vuosina 2008 – 2017, milj. euroa.

5. Investointien suunnittelu ja priorisointi

Kaupunkiorganisaatiossa investointien suunnittelua tehdään lakisääteisesti neljän vuoden pituiselle taloussuunnitelmakaudelle talousarvioprosessin kautta. Tätä pidemmille ajanjaksoille voi olla olemassa erilaisia visioita ja kaavailtuja investointitarpeita, mutta kaupungin päätöksenteossa ei yleensä ole sitouduttu pitkän tähtäimen investointien suunnitteluun tai priorisointiin. Nykyisellä toimintatavalla voi käydä niin, että isoistakin investointihankkeista päätetään yksi kerrallaan, hankkeiden välinen priorisointi jää tekemättä ja kaupungin investointien kokonaisuuden suuruusluokka ikään kuin yllättää jälkikäteen.

Johtopäätös:

Useiden kaupungin kehityksen kannalta merkittävien hankkeiden ja toisaalta kaupunkikonsernin rahoitusaseman haasteiden kannalta voisi olla tarkoituksenmukaista, että investointien suunnittelusta ja priorisoinnista voitaisiin päättää myös neljän vuoden taloussuunnitelmakausia pidemmällä tähtäimellä.

6. Konsernin omavaraisuusaste on heikentynyt selvästi alle hyvänä pidettävän tavoitetason, myös suhteellinen velkaantuneisuus on kriisikuntalukemissa

Konsernin omavaraisuusaste 2017 oli **36,7 %** (38,0 % v. 2016). Omavaraisuusaste mittaa kuntakonsernin vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja kykyä selvitä sitoumuksista pitkällä aikavälillä. Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston mukaan kuntakonsernin omavaraisuuden **tavoitetasona voidaan pitää 50 %:n ylittävää omavaraisuutta. Alempi omavaraisuusaste merkitsee merkittävää velkarasitetta.**

Konsernin suhteellinen velkaantuneisuus kasvoi 91,3 prosenttiin (2016: 86,0 %). Tunnusluku kertoo, kuinka paljon kuntakonsernin tilikauden käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun.

Konsernin suhteellinen velkaantuneisuus on yksi neljästä ns. kriisikuntakriteereistä (raja-arvo vähintään 50 %). Turku ei täytä muita kriisikuntakriteereitä (tuloveroprosentti, kuntakonsernin taseeseen kertynyt alijäämä, kuntakonsernin lainamäärä).

7. Vastuut; vuokra- ja leasingjärjestelyt

Viime vuosina kaupungin investointihankkeita on toteutettu emokaupungin taseen ulkopuolisina investointeina. Tunnusluku ”emokaupungin vuosikate suhteessa poistoihin tai investointeihin” on käytännössä menettänyt merkityksensä. Turun kaupungissa ja kaupunkikonsernissa ollaan toteuttamassa seuraavia emokaupungin taseen ulkopuolisia investointihankkeita:

KOHDE	Kustannusarvio	Valmistumistavoite
Kaupunginteatteri	41 100 000	2017
Palloiluhalli	13 200 000	2018
Syvälahden koulu	29 130 000	2018
Yli-Maarian koulu ja päiväkot	24 440 000	2019
Raunistulan päiväkot	4 400 000	2017
Tallimäen kentän päiväkot	5 000 000	2018
Turun Suomalainen Yhteiskoulu	9 713 000	2018
Tehostetun palveluasumisen yksiköt		
Vaihe 1 Kulkurinvalssi Kuralankatu 2	17 100 000	2018
Vaihe 2 Vuokkokoti Murkionkatu 10	15 700 000	2019
Kurjenmäkikodit peruskorjaus ja laajennus	n/a	
Sairaala-alueen tekninen huolto	n/a	
Vammaispalveluiden asumispalvelut ja työtoiminta	n/a	
YHTEENSÄ	159 783 000	

Taulukko 10. Emokaupungin taseen ulkopuolisia investointihankkeita. (lähde: talousarvio 2017)

Vuonna 2017 toiminnan rahavirta 119,5 miljoonaa euroa ei kattanut konsernin investointitarpeita. Investointien omahankintameno oli 228,9 miljoonaa euroa. Investointeja rahoitettiin muun muassa kasvattamalla konsernin lainakantaa 75,6 miljoonalla eurolla. Konsernin tilatarpeita tyydytetään myös käyttämällä vuokra- ja rahoitusleasinghankkeita. Investointien toteuttaminen **vuokra- tai**

rahoitusleasinghankkeina ei lisää kunnan lainakantaa ainakaan lyhyellä tähtäimellä, vastuuta kylläkin.

8. Johdannaisten käyttö

Tilinpäätösraportointi 2016

Vuoden 2016 arviointikertomuksessa käsiteltiin kaupunkikonsernin johdannaisten eli lähinnä koronvaihtosopimusten käyttöä korkoriskien (korkovirta- ja hintariski) hallinnassa. Käytännössä koronvaihtosopimukset ovat vakioimattomia (OTC) eli sovellettavat sopimusehdot ovat osapuolten vapaasti sovittavissa. Johdannaisiin liittyy myös vipuvaikutus eli johdannaisen (esim. koronvaihtosopimus) arvo muuttuu suhteellisesti enemmän kuin kohde-etuuden (esim. korkotas) arvo. Tarkastuslautakunnan johtopäätöksenä oli, että **ehdoiltaan yksinkertaisten koronvaihtosopimusten käyttäminen kaupungin lainakannan korkovirtariskin hallinnassa on perusteltua.**

Arviointikertomuksessa 2016 todettiin, että suurin osa emokaupungin solmimista (15 kpl) koronvaihtosopimuksista oli ehdoiltaan yksinkertaisia ja konservatiivisia. Kuudessa emokaupungin koronvaihtosopimuksessa (nimellisarvo yhteensä 190 miljoonaa euroa) oli kuitenkin muista poikkeavia sopimusehtoja (ehdolliset sopimukset); kuten vastapuolelle annettuja purku- tai jatko-oikeuksia (optioita), sopimus kasvatti kaupungin maksamaa vaihtuvakorkoista korkovirtaa tai saatavan korkovirran korkosidonnaisuus (kiinteä tai vaihtuva) riippui kulloinkin vallitsevasta markkinakorkotasosta (kynnyksellinen sopimus). Näiden sopimusehtojen vaikutuksen arviointi kaupungin korkovirtarisktiin tai korkosidonnaisuusaikaan on hyvin vaikeaa.

Arviointikertomuksessa 2016 todettiin, että kaupungin tilinpäätöstiedot johdannaisten käytöstä konsernin osalta ovat olleet virheellisiä vuoteen 2015 asti. Myös tytäryhteisöjen oma tilinpäätösraportointi ei ole ollut kaikin osin suosituksen mukaista. Vuoden 2016 tilinpäätösraportointi on parantunut, mutta oli edelleen puutteellista keskeisten sopimusehtojen osalta ja virheellistä konsernin tietojen osalta.

Kokonaisuudessaan johdannaisten aiheuttamaa riskiarviointia ei pystynyt kaupungin tilinpäätöksen perusteella tekemään.

Tarkastuslautakunnan suositus arviointikertomuksessa 2016 oli, että jatkossa tilinpäätösraportoinnissa esitetään johdannaissopimuksittain eritellen vähintään kirjanpitolautakunnan edellyttämät tiedot sekä emokaupungin että konserniyhteisöjen osalta.

Tilinpäätösraportointi 2017

Vuoden 2017 tilinpäätöksen laadintaa ohjeistavat muun muassa kirjanpitolautakunnan kuntajaoston lausunto numero 116 (21.3.2017) ”Suojaustaroituksessa tehtyjen koronvaihtosopimusten käsittelystä kuntien tilinpäätöksessä” sekä konserniyhteisöjen osalta kirjanpitolautakunnan lausunnon numero 1963 (13.12.2016) ”Suojauslaskennasta ja koronvaihtosopimusten käsittelystä”.

Tilinpäätöksen 2017 liitetiedoista selviää muun muassa:

- koronvaihtosopimusten lukumäärä sekä yksittäisten sopimusten erääntymisajankohta, pääoma ja käypä arvo emokaupungissa, konserniyhteisöissä sekä Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirissä
- keskeisistä ehdoista muun muassa se, mitä korkoa maksetaan ja mitä saadaan
- sopimuksiin kohdistuvat mahdolliset erityiset ehdot; kuten vastapuolelle annetut purku- tai jatko-oikeudet (optio-oikeudet)

Johtopäätös: Tilinpäätöksen 2017 liitetietojen esitystapa johdannaisten osalta on parantunut oleellisesti edellisestä vuodesta.

9. Talouden suunnittelun ja ennustamisen osumatarkkuus

Vuosien 2014 ja 2017 välisenä aikana tilinpäätöksen vuosikate, tulos ja ylijäämä on toteutunut suurempana kuin talousarviossa on etukäteen

suunniteltu. Talousarviovuoden aikana kolme kertaa laadittava osavuositarkastus (OVK, ennuste) on myös ennakoivasti negatiivisempaa tuloksen muodostumista kuin mitä tilinpäätöksessä on toteutunut. Ainoastaan vuonna 2016 viimeisessä osavuositarkastuksessa ennustettu tilikauden tulos oli hieman suurempi kuin toteutunut tulos. **Poikkeamat suunnitellun / ennustetun tuloserän ja tilinpäätöksen välillä ovat olleet enimmillään yli 100 milj. euroa ja samansuuntaisia. Täydellisysperiaatteen mukaan talousarvioon on otettava kunnan rahankäyttö ja rahan lähteet kokonaisuudessaan. Alibudjetointia ei tule käyttää esimerkiksi johtamisen välineenä.**

	suunniteltu Talousarvio	ennustettu			toteutunut Tilinpäätös
		OVK1	OVK2	OVK3	
2017 vuosikate	-11 104	10 501	8 460	24 952	39 074
2017 tilikauden tulos	-40 782	-16 241	-20 697	-4 906	7 108
2017 yli-/alijäämä	-24 477	-13 548	-4 393	12 287	24 197
2016 vuosikate	-22 364	35 206	43 530	-5 310	72 174
2016 tilikauden tulos	-6 449	-18 923	-15 288	11 533	11 293
2016 yli-/alijäämä	-21 449	-2 084	1 555	-3 467	28 192
2015 vuosikate	22 314	18 643	16 361	34 511	60 290
2015 tilikauden tulos	-30 120	-32 964	-35 683	62 729	87 236
2015 yli-/alijäämä	-28 508	-32 002	-34 008	64 403	89 106
2014 vuosikate	36 888	21 326	24 976	24 796	50 578
2014 tilikauden tulos	-12 095	-26 265	-18 830	-20 025	-3 913
2014 Yli-/alijäämä	-5 483	-19 653	-12 201	-13 024	4 804

Taulukko 11. Suunniteltu, ennustettu ja toteutunut vuosikate, tilikauden tulos ja yli/alijäämä vuosina 2014 - 2017.

Johtopäätös: Taloussuunnittelussa on sinänsä paikallaan noudattaa varovaisuutta eli tulosta ei pidä yliarvioida. Vuodesta toiseen trendinomaisesti jatkunut huomattava ero arvioiduissa / ennustetuissa ja toteutuneissa kaupungin keskeisissä talousluvuissa kuitenkin heikentää taloussuunnittelussa ja -ennusteissa esitettyjen lukujen uskottavuutta.

1.3. Talousarvion keskeiset tavoitteet

Strateginen tavoite kaupungin yhtiöille luovutettavista tonteista ei toteutunut vuonna 2017

Strategiset tavoitteet

Tavoite 1: Toimialojen yhteiset asuntotuotannon tavoitteet	Strateginen teema: Rakentava kaupunki ja ympäristö Strateginen linjaus: 3.3.5			
	TP 2015	TP 2016	Tavoite 2017	Toteutunut 31.12.2017
Kaupungin yhtiöille luovutettavat tontit, kem ²	-	7 100	16 000	8 100
Tavoitteen kuvaus: 16.000 kem ² tonttituotanto vastaa kerrostalotontteina 4-6 tonttia/vuosi.				
Selitys poikkeamalle: Toteutus käynnissä, mutta haasteita on ollut.				

Kiinteistötoimialan tavoitteena on kaupungin yhtiöille luovutettavien tonttien kerrosneliömäärä. Kaupungin luovuttamat tontit ovat erityisen tärkeitä konserniyhteisö TVT:lle, koska uudisrakentamisen tulee alittaa ARA:n asettamat kustannusrajat, mikä käytännössä edellyttää uudisrakentamisen kohdistumista kaupungin maalle. Vuonna 2015 ei luovutettu lainkaan tontteja ja vuonna 2016 tontteja luovutettiin 7100 kerrosneliömetrin edestä. Vuoden 2017 tavoitteeksi oli asetettu 16000 kerrosneliometriä eli käytännössä 4 - 6 kerrostalotonttia. Tavoitteesta saavutettiin noin puolet, koska tilinpäätösraportoinnin mukaan ”haasteita on ollut”.

Tontinluovutusten ollessa vähäistä, kaupungin kokonaan omistama tytäryhtiö TVT ei ole pystynyt saavuttamaan omia asuntojen määrälle asetettuja tavoitteitaan. Yhtiölle on asetettu tavoite, että sen hallinnassa olevien asuntojen määrä olisi 10,5 % asuntojen määrästä kaupungissa. Toteutuma vuonna 2017 oli 9,9 %. Yhtiön hallinnassa olevien asuntojen osuuden pysyminen asetetulla tavoitetasolla edellyttäisi vuosittain noin 200 - 300 asunnon nettotuotantoa. Vuonna 2017 nettoasuntomäärän muutos oli ainoastaan 17 kappaletta (tavoite +200). Tonttipula vaikutti myös olemassa olevaan asuntokantaan; uudistuotannon vähyyden vuoksi mahdollisuudet

luopua asunnoista, joille ei ole kysyntää tai joissa on korkeat ylläpito- ja korjauskustannukset, olivat vähäiset.

Uudistuotannon vähyyys osuu samaan aikaan, jolloin vuokra-asunnoille on kova kysyntä. Tilinpäätöksen 2017 mukaan vuonna 2017 TVT:n asunnonhakijoiden määrä kasvoi. Asuntohakemuksia vastaanotettiin 20 % edellisvuotta enemmän eli yhteensä 11 250 kpl. Hakijoista vain vähän yli 1 900 sai asunnon. Tämä osoittaa, että TVT:n tarjoamalle asumismuodolle on paljon kysyntää. Kysynnän ennakoidaan pysyvän korkealla tasolla vallitsevissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa.

Strateginen tavoite: Varhaiskasvatuksen kunnallinen ja yksityinen palvelutarjonta

Strategiset tavoitteet

Tavoite 1: Monipuolistetaan varhaiskasvatuksen palvelutarjontaa yhteistyössä yksityisten toimijoiden kanssa	Strateginen linjaus: 2.2.5 Muut toteutettavat linjaukset: 2.2.8.			
	TP 2015	TP 2016	Tavoite 2017	Toteutuma 31.12.2017
Kunnallisen ja yksityisen päivähoiton suhteellinen osuus (%)	72/28	70/30	70/30	vuoden ka 68/32 12/20017 67/33
Tavoitteen kuvaus: Varhaiskasvatuksen palveluiden asiakaslähtöisyyttä kasvatetaan laajentamalla yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Tavoitteena on nostaa yksityisen palvelutuotannon osuus 30%:iin.				
Selitys poikkeamalle: Kaupungin oma tilatuotanto ei ole pystynyt reagoimaan tilatarpeisiin, yksityiset palveluntuottajat kyenneet tuottamaan tarvittavan palvelun.				

Haastatteluiden mukaan kaupungin omia, varhaiskasvatukseen käytettävissä olevia toimitiloja, ovat vähentäneet tilojen laadun heikkeneminen ja esimerkiksi syntyneet sisäilmaongelmat. Kun vanhoista tiloista on jouduttu luopumaan, ei uusia korvaavia tiloja ole saatu vielä käyttöön. Kaupungin omien tilojen osalta tilanne on paranemassa lähitulevaisuudessa, kun uusia päiväkotitiloja saadaan otettua käyttöön. Haastatteluiden mukaan tavoitteena olevaan kunnallisen ja yksityisen päivähoiton suhteelliseen osuuteen (kunnallinen 70 %, yksityinen 30 %) tullaan jatkossa taas pääsemään.

1.4 Henkilöstöstrategia ja tavoitteet

Kaupungin henkilöstöön liittyviä keskeisiä strategisia tavoitteita on kirjattu mm. talousarvioon ja taloussuunnitelmaan sekä henkilöstö voimavarana -ohjelmaan. Henkilöstö voimavarana -ohjelman voimassaolo päättyi 31.12.2017. Uutta päivitettyä ohjelmaa ollaan tekemässä, mutta uudistus odottaa kaupungin strategiatyön etenemistä. Seuraavassa käydään läpi keskeisiä henkilöstöön liittyviä tavoitteita ja niihin liittyviä huomioita.

Turun kaupungin henkilöstöraportin 2017 mukaan kaupungilla oli vuoden vaihteessa kaikkiaan 11 480 työntekijää. Henkilötyövuosia tehtiin 10 022,4. Laskua oli sekä henkilötyövuosissa että palkoissa verrattuna vuoteen 2016. Henkilöstökulujen lasku on henkilöstömatriisin tulkinnan mukaan selittymässä lähinnä kilpailukykysovimuksen mukaisilla toimenpiteillä. Näin ollen henkilöstökulujen lasku liittyy organisaation ulkopuoliseen tekijään. Yksittäisistä toimialoista eniten suhteellista kasvua on viimeisen kahden vuoden aikana ollut konsernihallinnossa. Vuonna 2016 henkilöstöraportissa oli mainittu palkkamenojen muutokseksi konsernihallinnossa 2,7 %, joka oli selvästi enemmän kuin kaupungin muilla yksiköillä. Vuonna 2017 muutosprosentti oli vain 0,4 %, mutta toisaalta muilla toimialoilla palkkakehitys oli pääosin laskeva eli miinusmerkinen.

Henkilöstöraportin mukaan henkilötyövuosien lasku selittyy organisaatiomuutoksilla, jotka huomioiden henkilötyövuosia tehtiin 9,5 htv enemmän kuin edellisenä vuotena. Nousun selitetään johtuvan kasvavan kaupungin kasvavilla tarpeilla. Vuoden 2017 talousarviossa mainitaan kaupunginhallituksen ja konsernihallinnon strategisissa painopisteissä mm. seuraavaa: ”Palvelujen ja toimintojen digitalisointi mahdollistaa organisaatio- ja kustannusrakenteen keventämisen ja henkilöstön ajankäytön kohdentamisen vaativampiin tehtäviin”. Tältä osin tavoitteen ja toteuman välillä on olemassa ristiriitaa.

Tarkastuslautakunnan kommentti:

Henkilöstökulujen tai henkilötyövuosien alenematavoitteita seurattaessa tulisi huomioida myös mahdolliset vaikutukset organisaation ostopalveluihin. Tällä hetkellä näiden välillä ei ole selvää kytkentää.

Työvoiman käyttö ja kustannukset		2016	2017
1.	Työvoiman käyttö (htv, ilman työllistettyjä ja harjoittelijoita)	10 362,0*	10 022,4
	Htv muutos edelliseen vuoteen (organisaatiomuutokset huomioitu)	-24,7	9,5
2.	Henkilöstön määrä 31.12. (koko henkilöstö)	11 757 Kokoaik.: 10 150 Osa-aik.: 1 607	11 480 Kokoaik.: 9 834 Osa-aik.: 1 646

Kuva 2. Työvoiman käyttö ja kustannukset (Turun kaupungin henkilöstöraportti 2017).

Henkilöstöraportin mukaan vuonna 2017 sairauspoissaolot kääntyivät laskuun. **Sairauspoissaoloprosentti oli 4,1 (4,2 % v. 2016)**. Laskua tapahtui kaikilla muilla toimialoilla, **paitsi** muutosten silmässä olevalla **hyvinvointitoimialalla**. Sairauspoissaolot ovat olleet hieman yli suurten kaupunkien keskiarvon. Henkilöstömatriisin mukaan toimialat pyrkivät käymään yhteistyössä työterveyshuollon kanssa tilannekohtaisesti läpi pitkät poissaolot, jotta asioihin löydettäisiin yksilötasolla oikeat ratkaisut.

Työllistettyjen henkilöiden määrä kasvoi merkittävästi ollen vuonna 2017 yhteensä 971 henkilöä (2016: 475).

Henkilöstötiedot		2016	2017
7.	Työllistettyjen henkilömäärä 1.1. - 31.12.	475	971
8.	Vakinaisia henkilöstöstä %	72,7	72,9
9.	Naisten osuus henkilöstöstä % (vakituinen henkilöstö)	79,0	79,4
10.	Henkilöstön keski-ikä (vakituinen henkilöstö)	46,9	46,5
11.	Eläkkeelle jääneiden keski-ikä	62,9	63,3
12.	Eläkkeelle siirtyminen (toistaiseksi myönnetty eläkkeet, sis. osa-aikaiset eläkkeet)	440	362
13.	Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrä	267	248
14.	Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä	39	24

Kuva 3. Henkilöstötiedot (Turun kaupungin henkilöstöraportti 2017).

Vuonna 2017 ei tehty Kunta 10 -tutkimusta, vaan sen sijaan oli kaupungin oman välikyselyn vuoro. Tulokset olivat pysyneet pitkälti samoina ja osittain jopa parantuneet: esimiesten tuki, innovatiivisuus ja työyhteisöjen toimivuus olivat nousseet. Päätöksenteon ja kohtelun oikeudenmukaisuus oli noussut hieman. Toisaalta huoli henkilöstön jaksamisesta säilyi: **työmäärän koki edelleen lähes 34 % sietämättömäksi**. Vaikka parannusta vuodentakaisesta luvusta (39,3 % /Kunta 10) onkin, täytyy henkilöstöraportin mukaan edelleen etsiä vaikuttavia keinoja **työhyvinvoinnin turvaamiseksi**.

Kyselyn perusteella ilmeni myös, että Turun kaupunki työnantajana -suosittelee laski 74,3 %:sta -> 66 %:iin.

Kaupungin järjestämään koulutukseen ollaan pääsääntöisesti tyytyväisiä ja koetaan täydennyskoulutusta järjestettävän riittävästi. **Kaupungin välikyselyn perusteella 72 % henkilöstöstä kokee saaneensa työnsä kannalta riittävästi ammatillista täydennys- tai uudelleenkoulutusta**. Vuonna 2016 vastaava luku oli 67,3 % (Kunta 10) ja vuonna 2015 60,3 % (Kunta Q). Myös rekisteröityjen koulutuspäivien määrä per vakituinen työntekijä on kasvanut tasaisesti ollen 3,6 vuonna 2017 (2015: 2,9, 2016: 3,3).

	Alatavoite	Mittarit	Tilanne 2016	Tavoitearvo 2017	Toteuma 2017
2017	Urapoikujen aktiivinen kehittäminen.	Varhemaksut alle suurten kaupunkien keskitason.	Varhemaksut (KuEL) palkkasummasta: Turku 1,10 % Suurten kaup. ka. 0,93 % (Tilastotiedot KEVA, päivitetty luvut)	< tai = suur. Kaup. ka.	Varhemaksut (KuEL) palkkasummasta: Turku 1,04 % Suurten kaup. ka. 0,89 % (Tilastotiedot KEVA, ennakkotieto) ↓

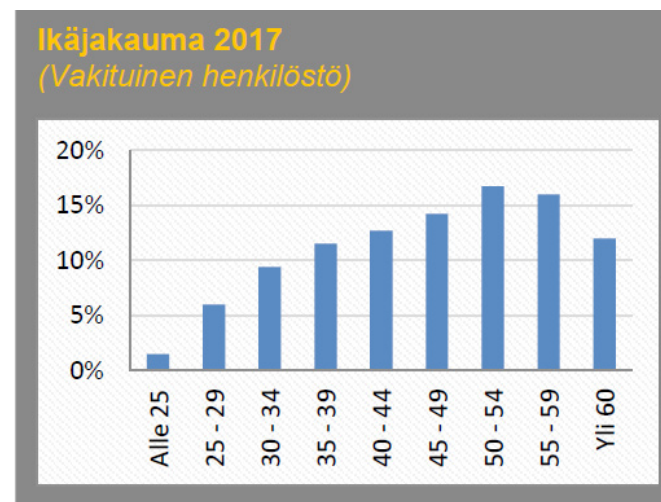
Kuva 4. Varhemaksut (Turun kaupungin henkilöstöraportti 2017).

Varhemaksuissa ei päästy tavoitteeseen olla alle suurten kaupunkien keskiarvon. Varhemaksut (KuEL) palkkasummasta olivat Turussa 1,04 %, kun suurten kaupunkien keskiarvo oli 0,89 % (Tilastotiedot KEVA, ennakkotieto).

Tarkastuslautakunnan haastatteluiden perusteella toimialat kokevat erittäin tarpeelliseksi kehittää henkilöstöprosesseja toimialojen ja konsernihallinnon välillä.

Toimialoilla koetaan, että esimerkiksi henkilöstön nimike- ja vakanssimuutosten toteuttaminen vie liian kauan aikaa ja siten voi estää esimerkiksi rekrytoinnin toteuttamisen.

Vanhuuseläkkeelle siirtyvien henkilöiden lukumäärä kasvaa tulevina vuosina merkittävästi. **Laskennallisesti vanhuuseläkkeelle lähtijöitä vakituisista palvelussuhteista tulee vuosina 2018 – 2027 olemaan 2 413 henkilöä, mikä on 28 % Turun kaupungin nykyisestä vakituisesta henkilöstöstä**. Eläkejärjestelmä mahdollistaa työntekijän työssäjatkamisen siihen asti, kunnes hän täyttää 68 vuotta. Vuoden 2017 lopussa Turun kaupungin palveluksessa oli 104 sellaista vakituisessa palvelussuhteessa olevaa työntekijää, jotka jatkoivat työskentelyään vanhuuseläkeiän saavuttamisen jälkeen.

Kuva 5. Henkilöstön ikäjakauma 2017 (Turun kaupungin henkilöstöraportti 2017).

2. Tarkastuslautakunnan teemakohtaiset arvioinnit

2.1 Oma- ja valvonta vanhusasumis- ja asumispalveluissa

Oma- ja valvonnan arvioinnin tausta

Tarkastuslautakunta on arvioinut vanhusasumis- ja asumispalvelujen oma- ja valvontaa erityisesti oma- ja valvontasuunnitelmien näkökulmasta. Vanhusasumis- ja asumispalvelut pitävät sisällään neljä vanhuskeskusta. Tarkastuslautakunta on haastattelujen lisäksi perehtynyt vanhusasumis- ja asumispalveluiden kaikkien yksiköiden oma- ja valvontasuunnitelmiin. Arvioinnissa on huomioitu myös vanhusasumis- ja asumispalvelujen ostopalvelujen laadunvalvonta.

Arvioinnin yhteydessä tehtiin oma- ja valvontaan liittyen kysely kaikille vanhusasumis- ja asumispalveluyksiköiden esimiehille ja vanhusasumis- ja asumispalveluiden päälliköille (yhteensä 35 henkilöä). Kyselyyn vastasi yhteensä 30 henkilöä eli vastausprosentti oli 86 %.

31.7.2013 voimaan astuneen lain, ”Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista”, 23 §:n perusteella kunnallisissa sosiaalihuoltolain toimintayksiköissä on järjestettävä oma- ja valvonta, jolla varmistetaan palvelujen laatu, turvallisuus ja asianmukaisuus. Tätä varten jokaisen yksikön on laadittava 1.1.2015 alkaen julkinen oma- ja valvontasuunnitelma.

Mikä on oma- ja valvontasuunnitelma?

Oma- ja valvontasuunnitelma on asiakirja, johon kirjataan kaikki keskeiset toimenpiteet, joilla palvelujen tuottajat itse valvovat toimintayksikköjään, henkilökunnan toimintaa sekä tuottamiensa palvelujen laatua. Oma- ja valvontasuunnitelma on palvelujen laadun ja kehittämisen päivittäinen työväline. Palvelujen tuottajalta edellytetään ammattitaitoa, tietoa ja kokemusta arvioida, minkälaisella omalla ohjauksella ja valvonnalla toiminnan laatu ja säästöjen mukaisuus varmistetaan.

Oma- ja valvonnan asiakirjoja muodostuu kaikista niistä toiminta- ja menettelyohjeista, joita laaditaan yhtenäisen käytännön toteuttamiseksi kaikissa palveluketjun vaiheissa. Oma- ja valvontasuunnitelmassa sovitaan menettelytavat palvelutoiminnassa havaittujen riskien, vaaratilanteiden ja laadullisten puutteiden ennaltaehkäisemiseksi ja korjaamiseksi sekä terveydenhuollon ammattihenkilöiden ammatillisen osaamisen varmistamiseksi. Suunnitelman on oltava sitä laajempi ja yksityiskohtaisempi mitä monimuotoisempaa ja riskialttiimpaa palvelujen tuottajan toiminta on. Oma- ja valvontasuunnitelmassa määritellään muun muassa yrityksessä noudatettavat toimintatavat ja niiden toteuttamisen seuranta. (Lähde: Valvira)

Valvira on antanut 25.7.2012 määräyksen oma- ja valvontasuunnitelman sisällöstä ja laatimisesta.

Vanhusasumis- ja asumispalveluilla on olemassa yhteinen oma- ja valvontasuunnitelma. Tämän lisäksi jokaisessa yksikössä on lisäksi oma oma- ja valvontasuunnitelmansa. Vanhusasumis- ja asumispalveluiden yhteinen oma- ja valvontasuunnitelma on luettavissa osoitteessa: https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files//omavalvontasuunnitelma_2018.pdf

Seuraavassa on raportoitu keskeiset huomiot tarkastuslautakunnan arvioinnista liittyen oma- ja valvontaan Turun kaupungin vanhusasumis- ja asumispalveluyksiköissä sekä tietyiltä osin vanhusasumis- ja asumispalvelujen ostopalveluissa.

Keskeisiä huomioita liittyen Turun kaupungin vanhuspalveluiden omavalvontaan

- Vanhusten asumispalveluissa on olemassa sekä asumispalveluiden yhteinen omavalvontasuunnitelma että yksiköiden omat.
- Omavalvontasuunnitelmat mielletään haastattelujen perusteella tärkeiksi työkaluiksi osana henkilöstön perehdytystä.
- Vanhusten asumispalveluissa asiakaspalautteita kerätään aktiivisesti.
- Henkilöstömitoituksen riittävyyteen suhtaudutaan ristiriitaisesti.
- Omahoitajajärjestelmä parantaa palvelun laatua ja tekee siitä yksilöllisempää. Omahoitajajärjestelmän kehittäminen ja käyttöönotto pitää huomioida koko organisaation tasolla, jotta mallista saadaan joka yksikössä tasalaatuinen.
- Esimiehet kokevat täydennyskoulutuksen tarjonnan olevan hyvällä tasolla ja henkilöstön mahdollisuudet osallistua lisäkoulutukseen olevan hyvä.
- Henkilökunnan kanssa käydään omavalvontasuunnitelmaa jatkuvasti läpi osastopalaverissa, kehittämispäivillä ja vanhuskeskuksissa järjestetyissä erilliskoulutuksissa.
- Hai-pro-ilmoituksia⁴ tehdään aktiivisesti ja ne käsitellään asianmukaisesti.
- Henkilöstö on sitoutunut ilmoittamaan havaitsemastaan epäasiallisesta käytöksestä.
- Lyhytaikaisten sijaisten osalta omavalvontasuunnitelmaa ei ehditä käymään läpi.

- Omavalvontasuunnitelmat ovat kirjoitettu melko yleiselle tasolle.
- Yksiköiden yhteistyön tekeminen omavalvontasuunnitelmien osalta koetaan sujuvaksi.
- Lääkehoito ja asukkaiden kaatumiset koetaan merkittävimiksi riskeiksi yksiköissä.

Vanhusten asumispalvelujen ostopalvelujen laadunvalvonta

- Laadunvalvontaan on kohdistettu niukasti resursseja. Esimerkiksi vuonna 2016 ei ehditty tehdä arviointikäyntejä kaikissa niissä yksiköissä, joita pitäisi valvoa.
- Ostopalvelujen osalta kriittisin vaihe on kilpailutus ja sen onnistuminen. Kilpailutuksen sisältöön ja kriteereihin pitää panostaa riittävästi, jotta kilpailutuksen lopputulos olisi mahdollisimman toimiva.
- Ostopalvelujen valvonnan osalta ei ole määritelty prosessikuvausta, joka ohjaisi tekemistä. Tällaista kaivattaisiin. Pitäisi myös yhdenmukaistaa prosesseja muiden kaupungin toimijoiden kanssa.
- Palveluseteliasiakkaat kuuluvat kuluttajansuojalain piiriin eivätkä työllistä vastaavalla tavalla enää kaupunkia. Kaupungin näkökulmasta palveluseteliryttäjien valintaprosessi on erittäin tärkeässä roolissa. Sosiaalityöntekijöiden rooli palvelusetelin palveluohjauksessa koetaan osittain epäselväksi.
- Kuntien välistä yhteistyötä ei valvonta-asioiden osalta juurikaan ole.

⁴ Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset voivat ilmoittaa HaiPro-järjestelmään potilaan hoidossa havaitsemiaan vaaratapahtumia. Vaaratapahtumalla tarkoitetaan tilannetta, jossa potilaan turvallisuus vaarantuu hoidon aikana; potilas saa esimerkiksi osastolla ollessaan väärän annoksen lääkettä. Jos tilanne huomataan ennen kuin haittaa aiheutuu, on kyseessä ns. läheltä piti -tilanne. HaiPro-järjestelmään raportoidaan sekä potilaalle haittaa aiheuttaneet että läheltä piti -tilanteet.

2.2 Sisäilma-asiat Turun kaupungissa

Turun kaupungin tarkastuslautakunta arvioi sisäilma-asioita osana vuoden 2016 arviointikertomusta. Kaupunginhallitus antoi lausunnon arviointikertomuksessa esitettyihin huomioihin ja lausunto käsiteltiin kaupunginvaltuustossa 11.9.2017. Tarkastuslautakunta on pyytänyt tilakeskukselta tarkennuksia lausuntoon. Seuraavassa tilakeskuksen antamat tarkentavat vastaukset tarkastuslautakunnan kysymyksiin.

Tarkastuslautakunta jää seuraamaan sisäilma-asioiden kehitystä ja palaa asiaan seuraavissa arvioinneissaan.

Kaupunginhallituksen lausunto tarkastuslautakunnan vuoden 2016 arviointikertomukseen, Kv 11.9.2017:

”Sisäilma-asiat

Turun kaupungin sisäilma-asioiden toimintamallia on kehitetty määrätietoisesti ja tätä työtä on tarkoitus jatkaa. Tarve etupainotteiseen reagointiin ja nykyistä laajempaan informointiin sisäilma-asioissa on tunnistettu.

Sisäilma-asioiden hallinnan kehittämiseen kiinnitetään huomiota perustettavan Tilapalvelukeskuksen organisoinnin yhteydessä ja resursointia tarkistetaan.

Uuden organisoinnin myötä on tarkoitus kohdistaa resursseja sisäilma-asioista vastaavan henkilöstön koulutukseen laajemman asiantuntemuksen saavuttamiseksi, huomioiden mm. tilaajaosaamisen kehitystarpeet.

Sisäilmaongelmista valtaosa johtuu tilojen puutteellisesta ilmanvaihdosta ja tilojen liian suurista käyttäjämääristä (suhteessa ilmamäärämitoitukseen) sekä siivouksen puutteista. Tilojen käyttäjiä ja esimiehiä on tarkoitus informoida sisäilma-asioista ja siihen vaikuttavista tekijöistä nykyistä enemmän julkaisemalla aiheesta ohjeistus. Myös informointia tilojen oikeasta käytöstä (käyttötarkoituksen mukainen käyttö ja oikeat tilakohtaiset henkilömäärät) parannetaan.

Sisäilmaongelmien ennaltaehkäisyyn ja rakenteiden korjauksiin tulee varata tilainvestointiohjelmassa riittävät resurssit. Korjausvarojen tehokkaan kohdistumisen parantamiseksi korjaussuunnitelmia tarkastellaan yhdessä tilojen luopumissuunnitelmien kanssa.”

Turun kaupungin sisäilma-asioiden toimintamallia on kehitetty määrätietoisesti ja tätä työtä on tarkoitus jatkaa. (Kaupunginhallituksen lausunto tarkastuslautakunnan vuoden 2016 arviointikertomukseen, Kv 11.9.2017)

Tarkastuslautakunnan kysymys:

Miten toimintamallia on kehitetty ja miten konkreettisesti työtä on tarkoitus jatkaa? Kuka on vastuussa mallin kehittämisestä?

Vastaus: Sisäilmaongelmien sähköistä ilmoitusmenettelyä on kehitetty siltä osin, keille ilmoitus ja siten tieto koetusta ongelmasta menee. Tällä pyritään siihen, että tieto ongelmasta saadaan kaikille asiaan liittyville tahoille kokonaiskuvan saamiseksi. Toimintamallin kehittämisestä on vastuussa johtava sisäilmatyöryhmä.

Sisäilma-asioiden käsittelyssä havaituista haasteista johtuen on mahdollista, että sisäilma-asioiden toimintamallia tullaan tarkastelemaan vuoden 2018 aikana.

Tarve etupainotteiseen reagointiin ja nykyistä laajempaan informointiin sisäilma-asioissa on tunnistettu. (Kaupunginhallituksen lausunto tarkastuslautakunnan vuoden 2016 arviointikertomukseen, Kv 11.9.2017)

Tarkastuslautakunnan kysymys:

Miten reagoinnin etupainotteisuutta on tarkoituksena kehittää? Kuinka sisäilma-asioiden viestintää tullaan kehittämään?

Vastaus: Etupainotteisuudella tarkoitetaan sisäilmaongelmien muodostumisen ennaltaehkäisemistä. Tähän on tarkoitus edistää panostamalla rakennusten kunnossapitokorjaamisen pitkän tähtäimen suunnitteluun, jolloin korjaustyöt

tulevat oikea-aikaisesti toteutettua. Ongelmien havaitsemista ja niiden estämistä tullaan mahdollisuuksien mukaan edistämään sisäilma-anturoinnilla ja ilmanvaihdon toimivuuden etäseurannalla.

Viestintään kiinnitetään huomiota informoiden esimiehiä toimintamallista ja siinä mahdollisesti tapahtuvista muutoksista.

Sisäilma-asioiden hallinnan kehittämiseen kiinnitetään huomiota perustettavan Tilapalvelukeskuksen organisoinnin yhteydessä ja resursointia tarkistetaan. (Kaupunginhallituksen lausunto tarkastuslautakunnan vuoden 2016 arviointikertomukseen, Kv 11.9.2017)

Tarkastuslautakunnan kysymys:

Mitä muutoksia on tehty sisäilma-asioihin liittyviin resursseihin Tilapalvelukeskuksen perustamisen yhteydessä?

Vastaus: Sisäilmapäällikön tehtävä on perustettu vuoden 2018 alkupuolella ja tehtävä tultaneen täyttämään kevään 2018 kuluessa.

Uuden organisoinnin myötä on tarkoitus kohdistaa resursseja sisäilma-asioista vastaavan henkilöstön koulutukseen laajemman asiantuntemuksen saavuttamiseksi, huomioiden mm. tilaajaosaamisen kehitystarpeet. (Kaupunginhallituksen lausunto tarkastuslautakunnan vuoden 2016 arviointikertomukseen, Kv 11.9.2017)

Tarkastuslautakunnan kysymys:

Miten sisäilma-asioista vastaavien henkilöstön koulutukseen on panostettu? Mitkä ovat suurimmat haasteet tilaajaosaamisessa ja mitkä ovat toimenpiteet näihin haasteisiin reagoimiseksi?

Vastaus: Alan koulutus on pitkälti sisäilmapajamuotoista (sosiaali- ja terveysministeriö sekä ympäristöministeriö järjestävät) ja niihin osallistutaan mahdollisuuksien mukaan.

Tilaajaosaamisessa haaste on asetusten mukaisen tutkimuksen tilaaminen ja kilpailuttaminen. Sosiaali- ja terveysministeriön asiasta antamien ohjeistusten muuttuessa nämä muutokset viedään myös tutkimusten kilpailutusasiakirjoihin.

Sisäilmaongelmista valtaosa johtuu tilojen puutteellisesta ilmanvaihdosta ja tilojen liian suurista käyttäjämääristä (suhteessa ilmamäärämitoitukseen) sekä siivouksen puutteista. Tilojen käyttäjiä ja esimiehiä on tarkoitus informoida sisäilma-asioista ja siihen vaikuttavista tekijöistä nykyistä enemmän julkaisemalla aiheesta ohjeistus. (Kaupunginhallituksen lausunto tarkastuslautakunnan vuoden 2016 arviointikertomukseen, Kv 11.9.2017)

Tarkastuslautakunnan kysymys:

Koska ohjeistus valmistuu/onko jo valmis ja onko se jo toimitettu tilojen käyttäjille ja esimiehille?

Vastaus: Esimiehille toimintaohjeet on jaettu ns. esimiestiedotteen yhteydessä. Laajemmalti jaettava ohjeistus valmistuu keväällä 2018.

Myös informointia tilojen oikeasta käytöstä (käyttötarkoituksen mukainen käyttö ja oikeat tilakohtaiset henkilömäärät) parannetaan. (Kaupunginhallituksen lausunto tarkastuslautakunnan vuoden 2016 arviointikertomukseen, Kv 11.9.2017)

Tarkastuslautakunnan kysymys:

Mitkä ovat tehdyt toimenpiteet tilojen oikean käytön informointiin?

Vastaus: Toimialakohtaisten sisäilmatyöryhmien puheenjohtajina toimivia toimialojen tilavastaavia on informoitu tilojen oikeasta käytöstä ja mahdollisuuksien mukaan informoidaan myös toimipisteiden esimiehiä, esim. rehtoreita.

Tilapalvelukeskuksen toimintaa on tarkoitus organisoida ja resursoida jatkossa siten, että kohdekohtaista käytönopastusta on mahdollista antaa nykyistä enemmän.

Sisäilmaongelmien ennaltaehkäisyyn ja rakenteiden korjauksiin tulee varata tilainvestointiohjelmassa riittävät resurssit. Korjausvarojen tehokkaan kohdistumisen parantamiseksi korjaussuunnitelmia tarkastellaan yhdessä tilojen luopumissuunnitelmien kanssa. (Kaupunginhallituksen lausunto tarkastuslautakunnan vuoden 2016 arviointikertomukseen, Kv 11.9.2017)

Tarkastuslautakunnan kysymys:

Onko sisäilmaongelmien ennaltaehkäisyyn ja rakenteiden korjauksiin varattu tilainvestointiohjelmassa riittävästi resursseja?

Vastaus: Henkilöresursseja sisäilma-asioiden hoitamisessa on ollut liian vähän, mutta asiaan on tulossa parannusta sisäilmapäällikkökrytoinnin kautta. Resursoinnin riittävyttä on tarkoitus tukea myös muulla tavoin tilapalvelukeskuksen organisoitumista tarkoituksenmukaistamalla.

Kunnossapidon budjetointia voitaneen pitää melko hyvänä, mutta peruskorjauksiin käytettävä investointibudjetti on rakennusten

kulumisnopeuteen ja korjausvelan määrään nähden liian pieni. Peruskorjausinvestointeja on jouduttu lykkäämään, mikä on osaltaan aiheuttanut sisäilmaongelmia.

Tarkastuslautakunnan yhteenveto sisäilma-asioista

Peruskorjauksiin käytettävän investointibudjetin määrän todetaan olevan rakennusten kulumisnopeuteen ja korjausvelan määrään nähden liian pieni. Tarkastuslautakunnalle on jäänyt epäselväksi, miten käytännössä asia voidaan korjata huomioiden kaupungin jo vuosia kestänyt menojen ja tulojen epätasapaino. Lisäksi tarkastuslautakunnan haastattelujen perusteella kaupungin suunnitelmat kattavat ainoastaan talousarvio- ja suunnitelmavuodet, jolloin todellista pitkän tähtäimen suunnittelua ei tuoda päätöksentekoon.

Sisäilma-asioissa on todettu olleen henkilöresurssivajasta ja parannusta tähän odotetaan tulevan sisäilmapäällikkökrytoinnin myötä. Sisäilmapäällikön rekrytointi on osa suurempaa organisoinnin muutosta sisäilma-asioissa ja hänen rekrytoinnilleen on kaupunkiorganisaatiossa suuret odotukset. Sisäilma-asioissa tarkastuslautakunta suhtautuu varauksella yksittäisten resurssien vaikuttamismahdollisuuksiin. Sisäilma-asioihin liittyvien päätöksentekoprosessien toimivuus on jäänyt tarkastuslautakunnalle osittain epäselväksi. Jatkossa tarvitaan edelleen tarkennusta sen selvittämiseen, onko valta ja vastuu sisäilma-asioissa oikeassa paikassa ja ovatko ne keskenään oikeassa suhteessa.

Sisäilma-asioiden toimintamallia tullaan vastausten perusteella mahdollisesti tarkastelemaan vuoden 2018 aikana.

3. Tarkastuslautakunnan raportoinnin jälkiseuranta

3.1 Nuorten osaamispääoma ja nuorisotakuu – Vuoden 2015 arviointi

Turun kaupungin tarkastuslautakunta 26.5.2016. Alkuperäinen raportti löytyy osoitteesta: https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files//vuoden_2015_arviointi_tarkastuslautakunta_26_5_2016.pdf

Raportissa on käsitelty nuorten osaamispääomaa ja nuorisotakuuta sivuilla 46 – 63.

Tarkastuslautakunnan keskeisiä huomioita nuorten osaamispääoman ja nuorisotakuun arvioinnin seurantaan 2018

- Ammatillisen koulutuksen negatiivinen keskeyttäminen (keskeyttää kokonaan) on viime vuosina ollut Turussa valtakunnallista keskitasoa tai vähän sen alle. Noin 50 koulutuksen keskeyttäneitä nuorta on silti paljon ja asia vaatii jatkossakin huomiota sekä päämäärätietoista toimintaa.
- Koulutustakuu toteutuu Turussa hyvin ja koulutuspaikkoja on enemmän kuin mikä on perusopetuksen ikäluokan suuruus.

Lukuvuosi/ keskeytti koulu- tuksen koko- naan	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018 (ennuste)
Turku	6,9	6,8	5,9	5,1	6,4
Valtakunnallinen keskiarvo	6,9	6,8	6,5		

Kuva 6. Ammatillisen koulutuksen negatiivinen keskeyttäminen (keskeyttää kokonaan) Turussa vuosina 2013 - 2018.

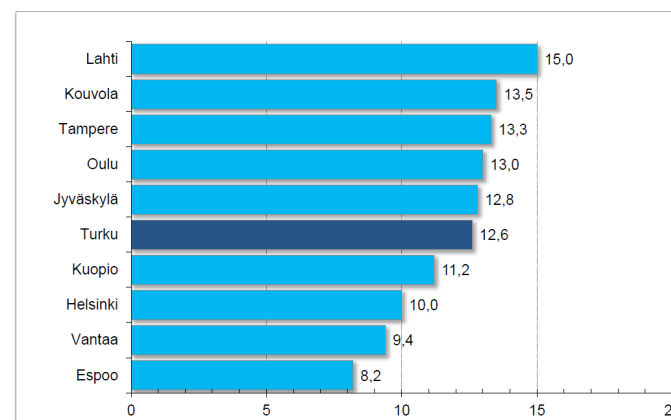
3.2 Työtä ja leipää – Turun työllisyysasioiden arviointi 2014

Turun kaupungin tarkastuslautakunta 2013 - 2016 on 6.6.2014 hyväksynyt raportin työllisyysasioiden arvioinnista. Kaupunginvaltuusto on kokouksessaan 23.6.2014 päättänyt lähettää raportin kaupunginhallitukselle

ja sosiaali- ja terveyslautakunnalle tarvittavia toimenpiteitä varten. Alkuperäinen raportti löytyy osoitteesta: http://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/2013_tyollisyysasioiden_arviointi_tlk_6.6.2014_pdf_0.pdf

Tarkastuslautakunnan keskeisiä havaintoja työllisyysasioiden arvioinnin seurantaan 2018

- Elokuussa 2017 alkanut työvoima- ja elinkeinokokeilu on lunastanut sille asetetut odotukset: alle 25-vuotiaiden ja 12 kk yhtäjaksoisesti työttömänä olleiden työllisyys on selvästi parantunut. Myös positiivinen rakennemuutos on luonnollisesti hyvin tukenut tätä kehitystä.
- Kaupungin vaikuttamistyöstä huolimatta valtiovalta ei ole toistaiseksi suostunut jatkamaan työvoima- ja elinkeinokokeilua vuoden 2018 jälkeiseen aikaan. Tällä tulee todennäköisesti olemaan huomattavia kielteisiä vaikutuksia työttömän työnhakijan ja myös yhteiskunnan näkökulmasta.

Kuva 7. Työttömyysaste kymmenessä suurimmassa kaupungissa helmikuussa 2018, prosenttia työvoimasta (Lähde Työnvälitystilasto, TEM)

3.3 Lastensuojelun arviointi 2015

Tarkastuslautakunta teki arvioinnin lastensuojelusta vuonna 2015. Sen jälkeen lautakunta on tehnyt jälkiseurantaa arviointiin liittyvistä keskeisistä asioista. Seuraavassa on hyvinvointitoimialan tiivistetyt vastaukset jälkiseurannan kysymyksiin.

*Tarkastuslautakunnan lastensuojelun arviointi 2015, sivu 16:
"Vuoden 2015 alussa pullonkaulana oli se, että perheen palvelutarve täytyy arvioida kotikäynnillä, eikä tarpeeseen kyetty täysin vastaamaan. Perhe- ja sosiaalipalvelujen palvelualueen mukaan alkuvuoden 2015 ongelmat on palvelutarpeen arvioinnissa saatu korjattua ja kotipalvelua voidaan tällä hetkellä tarjota sosiaalihuoltolain 19 §:n edellyttämällä tavalla. Lapsiperheiden kotipalvelussa on tavoitteena siirtyä sähköiseen palveluseteliin kesäkuussa 2015."*

Kysymys 1: Voidaanko arvioida sosiaalihuoltolain mukaisen kotipalvelun vaikuttavuutta?

Vastaus: Varsinaista kotipalvelun vaikuttavuutta koskevaa tutkimusta ei ole tiedossamme.

Lapsiperheiden kotipalvelun järjestämistapa on palveluseteli. Palvelun käyttö ja kustannukset kasvoivat rajusti vuonna 2017. Tällöin palvelu on selkeästi tullut tunnetuksi, siihen osataan ohjata niin ehkäisevänä palveluna kuin lastensuojelun tukitoimenakin ja myös asiakkaat itse löytävät sen kaupungin nettisivuilta. Palvelun vaikuttavuudesta kertoo esimerkiksi se, että tarkasteltaessa vuoden 2016 ja 2017 asiakkuuksia, kummankin vuoden aikana palvelua käytti vain 15,8 % asiakkaista. Taso näyttää säilyneen liki samana vuosien 2017 ja 2018 välillä, vaikka kokonaisasiakasmäärä on kasvanut. Palvelun käyttö ei siis veny, samoin palvelusetelin jatkokausien myöntämisen perusteet näyttävät asianmukaisilta. Palvelun käytön analysointia jatketaan edelleen.

*Tarkastuslautakunnan lastensuojelun arviointi 2015, sivu 38:
Uusien huostaanottojen tarpeeseen vaikuttamisen lisäksi kustannuksiin voidaan vaikuttaa myös jo tehtyjen huostaanottojen purkamisella. Aktiivisella työskentelyllä lapsen ja vanhempien kanssa sekä vanhemmuuden tukemisella voi olla mahdollista jälleenyhdistää perhe, jonka jälkeen perhettä on mahdollista tukea vielä esimerkiksi avohuollon palveluilla. Jo tämä alentaisi merkittävästi kustannuksia.*

Kysymys 2: Miten huostaanottojen purku on kehittynyt vuonna 2017? Mitkä ovat keskeisimmät toimenpiteet purkujen lisäämisen mahdollistamiseksi?

Vastaus: Omien lastenkotien resursointia on lisätty ja lastenhoitajavakansseja on muutettu ohjaajaksi (kelpoisuus tai aikaisempi opistoasteinen koulutus), joka mahdollistaa tiiviimmän työskentelyn lapsen perheen kanssa. Mäntymäen perhetukikeskuksen jalkautuvan tehostetun perhetyön työryhmä on ollut mukana arvioimassa ja tukemassa vanhempia lapsen kotiutumistilanteessa. Myös ostopalvelua käytetään, mikäli tarvitaan ulkopuolista arviointia lapsen kotiuttamistilanteessa.

Vuonna 2017 on tehty päätös LSL huostaanoton lopettamisesta yhteensä 22 lapselle.

*Tarkastuslautakunnan lastensuojelun arviointi 2015, sivu 23:
Vanhemmuuden suunnitelman tarkoituksena olisi tukea vanhempia /
huoltajia saamaan omat asiansa kuntoon. Suunnitelma laaditaan tarvittaessa
yhteistyössä muun sosiaali- ja terveydenhuollon, kuten päihde- ja
mielenterveyshuollon kanssa. Tarkastuslautakunnan haastattelujen perusteella
erillisiä vanhemmuuden suunnitelmia tehdään kuitenkin vähän.*

**Kysymys 3: Miten tehtyjen vanhemmuudensuunnitelmien määrä on
kehittynyt vuonna 2017 verrattuna edellisiin vuosiin. Mitä toimenpiteitä
suunnitelmien tekemisen lisäämiseksi on tehty?**

Vastaus: Vanhemmuudensuunnitelmien tekeminen ei ole toteutunut
suunnitellusti. Tämä johtuu työntekijävaihdoksista. Tällä hetkellä
ulkopuoliset sijoitukset -yksikön neljä sosiaaliohjaajaa ovat vakiinnuttaneet
roolinsa yksikössä vanhempien tukijoina ja vanhemmuudensuunnitelmien
tekemisen prosessia viedään eteenpäin. Omissa lastenkodeissa
vanhemmuudensuunnitelmia tehdään niille vanhemmille, jotka sitoutuvat
työskentelyyn.

Vanhemmuudensuunnitelma pyritään tekemään aina yhteistyössä
vanhemman aikuissosiaalityöntekijän ja mahdollisen hoitavan tahon kanssa
yhteistyössä (päihdetyö, psykiatria).

*Tarkastuslautakunnan lastensuojelun arviointi 2015, sivu 14:
"Useissa tarkastuslautakunnan haastatteluissa on peräänkuulutettu perheen
kokonaisvaltaista tukemista ja asiakkaiden osallistamista. Työ edellyttää kaikilta
kunnan toimijoilta toimivaa ja joustavaa yhteistyötä. Tarkastuslautakunnan
haastatteluissa nousi vahvasti esiin kasvava tarve perheen kotiin annettaville
palveluille."*

**Kysymys 4: Miten vanhemmille tarjottavia tukimuotoja on kehitetty
vuonna 2017? Onko vanhempien tukimuodoista kerätty vanhemmilta
asiakaspalautetta?**

Vastaus: Avohuollon lastensuojelun sosiaalityössä ovat keskeisessä
asemassa kotiin vietävät palvelut. Omina palveluina ovat perhetyö ja
tehostettu perhetyö (Lastensuojelun perhetyö ja Intensiivinen perhetuki).
Lisäksi käytetään kotiin vietäviä ostopalveluja, jotka on kilpailutettu
vuonna 2017. Näitä palveluja ovat kotiin vietävä perhekuntoutus, kotiin
vietävä perhearviointi, sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukainen
perhetyö, ammatillinen tukihenkilötoiminta, sosiaalihuoltolain mukainen ja
lastensuojelulain mukainen tukiperhetyö sekä ympärivuorokautinen kotiin
vietävä lastenhoito. Toistaiseksi asiakaspalautetta ei ole kerätty edellä
mainituista tukimuodoista.

Mäntymäen perhetukikeskuksen jalkautuvan tehostetun perhetyön osasto
työskentelee tiiviisti sijoitusvaarassa olevan lapsen ja vanhempien ja läheisten
kanssa. Työ on kokonaisvaltaista koko perheen kanssa työskentelyä.
Työskentelystä kerätään säännöllinen asiakaspalautte, joka ohjaa työn
kehittämistä. Ulkopuoliset sijoitukset -yksikön sosiaaliohjaajat tukevat
vanhempaa lapsen huostaanoton alkuvaiheessa.

Yhteistyö vanhemmuuden tukemisen tutkimuksesta aloitetaan Turun AMK:n
kanssa vuoden 2018 aikana. Suoraan saadun asiakaspalautteen mukana
vanhemmat ovat kokeneet tulleen kuulluiksi ja ovat tyytyväisiä, että heitä
tavataan ja kuunnellaan. Kaksi sosiaaliohjaajaa on koulutautunut
Voikukkaa -ohjaajaksi (Pesäpuu ry:n toimintamalli ja järjestämä koulutus);
he vetävät huostaan otetun lapsen vanhemmille ryhmätoimintaa asian
käsittelemiseksi.

Ympärivuorokautista perhekuntoutusta antava yksikkö Polku tukee
kuntoutuksessa olevaa vanhempaa ja kokoa perheen ympärille tukijoita
peruspalveluista siten, että kuntoutuksen jälkeen perhe saa tarvitsemansa
tuen luonnollisista palvelukokonaisuuksista, vaikka lastensuojelun asiakkuus
jatkuisikin.

Tarkastuslautakunnan lastensuojelun arviointi 2015, sivu 28:

”Tarkastuslautakunnan haastattelujen mukaan koetaan, että tarpeeksi vankan osaamisen omaavista sijaisperheistä on pulaa. Sijaisperheiden rekrytointia on sosiaalitoimen mukaan kehitetty, mutta muutos tulee viemään aikaa. Turun seudulla asuvat perheet voivat perhehoitajiksi aikoessaan päättää, haluavatko he toimia Turun, ympäristökuntien (Sihu) tai yksityisten palveluntuottajien perhehoitajina. Tarkastuslautakunnan haastatteluissa on todettu, että erityisesti teini-ikäisten sijoituksiin valmiiden perheiden rekrytoimiseen pitää panostaa enemmän.”

Kysymys 5: Sijaisperheiden rekrytoinnin tilanne. Onko sopivista sijaisperheistä edelleen pulaa? Millä toimenpiteillä asiaa on kehitetty vuonna 2017?

Vastaus: Sijaisperheiden rekrytointia on tehostettu suunnittelemalla ja ennakoimalla vuosittaista rekrytointiprosessia paremmin kuin aiemmin, tekemällä yhteistyötä Turun hyvinvointitoimialan viestinnän kanssa. Kuntien ja palveluntuottajien välinen kilpailu perhehoitajista on edelleen arkea, pyrimme vastaamaan kilpailuun hyvällä valmennuksella sekä perhehoitajien alkuvaiheen ja kriisitilanteiden tuella. Videot perhehoitajana toimimisesta, lehti-ilmoitukset ja rekrytointikampanjat erilaisissa messutapahtumissa ovat tuoneet paljon tukiperheitä, osa näistä kiinnostuu toimimaan lapsen pitkäaikaisena sijaisperheenä. Myös läheisverkostoperheiden arviointiin kiinnitetään huomiota jo avohuollon sosiaalityössä enemmän kuin aiemmin. Tässä avainsana on hyvä yhteistyö ja tietoisuus perhehoidon prosesseista.

Tarkastuslautakunnan lastensuojelun arviointi 2015, sivu 39:

Kuntaliiton kansallisen kyselyn mukaan lähes 65 prosenttia vastanneista oli sitä mieltä, että sosiaalityöntekijöiden ajan puute on usein esteenä perheiden kokonaisvaltaiselle tukemiselle. Haastattelujen perusteella sosiaalityöntekijöiden lähikontaktit asiakkaiden kanssa jäävät melko vähäisiksi, koska asiakasmäärät ovat suuret.

Kysymys 6: Kuinka monta asiakasta yhdellä lastensuojelun sosiaalityöntekijällä on keskimäärin? Miten asiakasmäärät ovat kehittyneet viime vuosien aikana?

Vastaus: Avohuollon lastensuojelun sosiaalityöntekijän asiakasmäärät vaihtelevat siten, että poikkileikkaustilanteessa (helmikuu 2018) lastensuojelun asiakasmäärät vaihtelevat 34 ja 69 välillä (lastensuojelun lapset, palvelutarpeen arviointiprosessissa olevat lapset, erityistä tukea tarvitsevat lapset). Asiakasmäärät ovat pysyneet suunnilleen samoina.

Lastensuojelun asiakkuuden määritelmä muuttui vuonna 2015, joten työntekijäkohtaisten asiakasmäärien vertailu sitä edeltävään aikaan ei ole mielekästä.

Sijaishuollon sosiaalityössä asiakasmäärä on keskimäärin 42. Joillakin sosiaalityöntekijöillä asiakkaita voi olla jopa 50. Vuonna 2018 resursoimme lisää lapsen asioista vastaavia sosiaalityöntekijöitä: yksi tilapäinen sosiaalityöntekijän vakanssi esitetään vakinaistettavaksi ja yksi sijoittajasosiaalityöntekijän vakanssi muutetaan vastuusosiaalityöntekijäksi. Tavoite on saada kalliin sijaishuollon aikaisen sosiaalityön resursointi tasaantumaan vuoden 2018 aikana.

Huostaan otettujen lasten määrä kasvoi vuonna 2017 kahdellatoista vuodesta 2016. Lasten ikä painottui yli 15-vuotiaisiin.

*Tarkastuslautakunnan lastensuojelun arviointi 2015, sivu 40:
Perhe- ja sosiaalipalveluiden palvelualueen mukaan sijaishuollon sosiaalityön
Ulkopuoliset sijoitukset -yksikössä tehdyissä työpaikkaselvityksissä on
ollut havaittavissa selkeää psykososiaalisen kuormituksen aiheuttamaa
työuupumusta, joka johtuu osittain työmäärästä sekä haastavista
asiakastapauksista.*

**Kysymys 7: Mikä on lastensuojelun sosiaalityötä tekevien työntekijöiden
sairauspoissaolojen määrä?**

Vastaus: Avohuollon lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden sairauspoissaolot
eivät poikkeaa merkittävästi muiden sosiaalityöntekijöiden poissaoloista.

Sijaishuollon sosiaalityössä sairaspöissaolojen määrä on tasainen työn
kuormittavuudesta riippumatta. Väsymistä ja kyynistymistä omaan työhön on
havaittavissa. Nämä ovat merkkejä ylikuormittumisesta. Tilannetta pyritään
helpottamaan vastuusosiaalityöntekijäresurssia lisäämällä ja tukemalla
yksikön lähiesimiestä muutoksessa. Työterveyshuolto ja työsuojelu ovat olleet
mukana keskusteluissa.

*Tarkastuslautakunnan lastensuojelun arviointi 2015, sivu 33:
Yhtenä ongelmana yhteistyön edistämiseen todettiin olevan henkilöstön
vaihtuvuus sosiaalityötä tekevien keskuudessa.*

**Kysymys 8: Millainen on lastensuojelun henkilöstön saatavuus
rekrytointilanteessa (sijaiset, vakituiset ym.)?**

Vastaus: Sosiaalityöntekijöitä on erittäin vaikea saada silloin, kun valitaan
vakituksia työntekijöitä tai haetaan sijaisia. Perhetyöntekijöitä, perheohjaajia ja
ohjaajia on rekrytoitavissa enemmän.

Ammattihenkilölain mukaisen pätevyuden omaavia sosiaalityöntekijöitä on
erittäin vaikea saada. Myös sijaispätevyuden omaavista sosiaalityöntekijöitä
on pulaa. Sosiaalityöntekijöiden palkkaukseen liittyvät kysymykset suhteessa
ympäristökuntiin aiheuttavat kilpailutilanteita, osa ammattihenkilöistä
hakeutuu muihin kuntiin tai yksityiselle sektorille.

Vuosiseuranta 2017:

**Kysymys 9: Uusien huostaanottojen määrä on selvästi kasvanut vuonna
2017. Voidaanko arvioida syitä huostaanottojen kasvuun? Mikä on
suhteellinen tilanne pikkulasten ja murrosikäisten huostaanottojen
kanssa?**

Vastaus: Avohuollon lastensuojelussa on kaikissa Kuusikko-kaupungeissa
lastensuojelun tilanne vaikeutunut. Syytä siihen ei osata sanoa, koska kyse
on niin pienistä luvuista, että jokaisen perheen yksilöllisten tilanteiden takaa
ei löydy systemaattisesti toistuvia muutossyitä. Vanhempien päihde- ja
mielenterveysongelmat ja muut vanhemmuuden puutteista johtuvat syyt ovat
jo vuosia olleet suurena syynä huostaanottoihin. Nuorten 15-17 -vuotiaiden
kohdalla syynä on usein mielenterveys- tai päihdeongelma. Huostaan
otetuista lapsista oli 0-6 vuotiaita 15 (23 %), 7-12 vuotiaita 15 (23 %) ja
13-17 vuotiaita 35 (54 %).

Lasten- ja nuorten psykiatrian sekä aikuispsykiatrian saatavuus on huonontunut. Lastensuojelulakiin perustuvassa kunnan lastensuojelun moniammatillisessa työryhmässä lasten- ja nuorten psykiatrian edustusta työryhmässä ei ole ollut lainkaan vuoden 2018 aikana ja aikuispsykiatrian edustusta ei ole ollut lainkaan 2017 lähtien. Psykiatrian edustajia on tiedusteltu sairaanhoitopiiristä useita kertoja.

Sivistystoimialan, ehkäisevän terveydenhuollon ja sosiaalityön yhteistyötä on kehitettävä siten, että kykenemme aidosti tukemaan lasta ja tämän perhettä riittävän ajoissa. Jokaisen tahon tulee ottaa vastuu lapsen ja perheen tilanteen tukemisesta.

Omissa lastenkodeissa olevien lasten psykiatrian hoitokontakti on varsin ohut, jalkautumista lapsen luonnolliseen asuinympäristöön psykiatriasta ei toteuteta lainkaan. Sovittuja aikoja joudutaan odottamaan pitkään eikä apua akuuteissa tilanteissa ole saatavissa.

Matalan kynnyksen psykiatrinen tiimi Turun kaupungin lasten ja nuorten poliklinikalla on saanut kaksi sairaanhoitajan vakanssia nykyisen yhteistyöpsykiatrin työpariksi. Niiden lisäksi yhteistyösairaanhoitajan tilapäinen vakanssi toimii lastenkodeissa. Tehtävän vaativuuden arvioinnin perusteella määriteltä palkka ei houkuttele pitkän työkokemuksen omaavia psykiatrian sairaanhoitajia näihin tehtäviin. Nykyisellään suunniteltu tiimin matalan kynnyksen tuki sivistystoimeen, varhaiskasvatukseen ja lastensuojeluun ei toteudu ja lapset ja nuoret jäävät ilman asianmukaista tukea.

Vuosiseuranta 2017:

Kysymys 10: SHL:n⁵ erityistä tukea tarvitsevien lasten määrä on selvästi kasvanut vuonna 2017. Mitkä ovat syyt merkittävään kasvuun?

Vastaus: On tarkoituksenmukaista tukea lapsia jo ennen kuin tilanne perheessä muuttuu lastensuojelulliseksi sosiaalihuoltolain mukaisin keinoin. Tähän on pyrittykin, että tilanteet perheissä eivät kriisiytyisi eivätkä ongelmat muodostuisi liian vakaviksi, jolloin on aloitettava lastensuojelun asiakkuus.

Tarkastuslautakunnan yhteenveto lastensuojeluasioista

Huostaanottojen purkamiset lisääntyvät hitaasti, mutta suuntaa voidaan kuitenkin pitää oikeana. Vuonna 2017 on tehty huostaanoton lopettamispäätös 22 lapselle. Uusien huostaanottojen määrä on selvästi kasvanut erityisesti yli 15-vuotiaiden osalta.

Vastausten mukaan vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat ja muut vanhemmuuden puutteista johtuvat syyt ovat jo vuosia olleet suurena syynä huostaanottoihin. Tarkastuslautakunta haluaa korostaa eri toimijoiden välisen yhteistyön merkitystä asian korjaamisessa. Vastausten perusteella lasten- ja nuorten sekä aikuispsykiatrian saatavuus on huonontunut. Tarkastuslautakunta pitää tätä tietoa hälyttävänä.

Avohuollon lastensuojelun sosiaalityöntekijän asiakasmäärät vaihtelevat siten, että poikkileikkaustilanteessa (helmikuu 2018) lastensuojelun asiakasmäärät vaihtelevat 34 ja 69 välillä. Sijaishuollon sosiaalityössä asiakasmäärä on keskimäärin 42. Joillakin sosiaalityöntekijöillä asiakkaita voi olla jopa 50. Vaikka yksittäisiä sosiaalityöntekijöitä onkin saatu lisää, pitää tarkastuslautakunta lastensuojelun asiakasmääriä per sosiaalityöntekijä huolestuttavan korkeina.

⁵ Sosiaalihuoltolaki

4. Kaupungin sisäinen valvonta, riskienhallinta ja konsernivalvonta

Valtuuston tulee kuntalain mukaan muun muassa päättää kuntastrategiasta, kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista, omistajaohjauksen periaatteesta ja konserniohjeesta sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista.

Tilinpäätöksen toimintakertomuksessa on esitettävä selvitys valtuuston asettamien toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutumisesta kunnassa ja kuntakonsernissa.

Kirjanpitolautakunnan kuntajaosto on antanut yleisohjeen kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta (19.3.2013). Yleisohjeen tarkoituksena on ohjeistaa tilinpäätöksen laatimista siten, että se antaa oikean ja riittävän kuvan kunnan tai kuntayhtymän toiminnasta ja taloudesta. Kuntajaosto on antanut päivitetyn yleisohjeen 2017 ja tätä yleisohjetta noudatetaan laadittaessa kunnan tilinpäätöstä tilikaudesta 2017 alkaen.

Tässä raportissa on käsitelty tarkastuslautakunnan huomioita toimintakertomuksen selonteon pohjalta koskien toimintakertomuksessa esitettyä sisäistä valvontaa, riskienhallintaa ja konsernivalvontaa.

1. Arvio kaupungin ja kaupunkikonsernin merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittämiseen vaikuttavista tekijöistä tilinpäätöksen toimintakertomuksessa

Yleisohjeen mukaan tilinpäätöksen toimintakertomuksessa on arvioitava kunnan ja kuntakonsernin toiminnan laajuuteen ja rakenteeseen nähden tasapuolisesti ja kattavasti merkittävimpiä riskejä ja epävarmuustekijöitä sekä muita toiminnan kehittämiseen vaikuttavia seikkoja. Raportoinnissa on suositeltavaa ottaa huomioon kunnanvaltuuston hyväksymät sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan periaatteet, joissa on usein päätetty riskien luokittelusta, niihin suhtautumisesta ja niistä raportoinnista. Kunnan toimintaan vaikuttavat yleisohjeen mukaan yleensä muun muassa strategiset riskit, toiminnalliset riskit, taloudelliset riskit ja vahinkoriskit.

Kaupungin tilinpäätöksen 2017 toimintakertomuksen mukaan arvioitavat riskit on jaettu toiminnallisiin riskeihin, vahinkoriskeihin, taloudellisiin riskeihin sekä strategisiin riskeihin. Riskialueet on muutoin käsitelty yhden otsikon alla lukuun ottamatta vahinkoriskejä, näyttelyvakuuksia ja rahoitusriskejä. Toimintakertomuksessa on esitetty niin toimialojen kuin myös keskeisten strategisten yhteisöjen keskeisiä riskialueita ja niiden hallintakeinoja.

Tilinpäätöksen 2017 toimintakertomuksen mukaan toimialat ja keskeiset strategiset yhteisöt arvioivat toimintaansa kohdistuvia riskejä yhteisten riskienarviointityökalujen avulla. Selonteossa todetaan, että merkittävimpien riskien kohdalla on arvioitu tarkemmin, mitkä ovat seuraukset riskin toteutuessa, miten riskiin on varauduttu, mitä riskienhallintakeinoja on käytetty tai tulisi jatkossa käyttää sekä kuka vastaa asiasta ja millä aikataululla.

Tarkastuslautakunnan huomiot:

- Toimintakertomuksessa on mainittu riskiarvioinneissa esille nousseita riskitekijöitä ja näiden hallintakeinoja. Erityisesti yhteisöjen esille nostamat riskit (talouden tasapaino, investoinnit, rahaprosessit) ovat samat, mitä myös tilinpäätöksen selonteon laadinnan ohjeen mukaan pitää selonteossa käsitellä ja mitä on mainittu jo edellisenäkin vuonna.
- Epäselväksi toimintakertomuksen perusteella jää, miten mainittuihin riskeihin pitää suhtautua ja kuinka hyvin mainittuja riskien hallintakeinoja käytetään, onko riskien hallintaan liittyvä vastuunjako toimiva ja onko tarvittavat toimenpiteet aina mahdollista vastuuttaa ja aikatauluttaa eri riskitilanteissa. Sekä missä määrin tarvittavat riskienhallinnan toimenpiteet on mahdollista toteuttaa organisaatioyksikön itsensä toimesta.
- Riskien osalta toimintakertomuksen selonteossa ei 2017 ole mainittu edellisenä vuonna 2016 esillä olleita päätöksentekoriskiä tai yhteisöjen sopimusriskejä. Vuonna 2017 eivät ole myöskään korostuneet vuonna 2015 keskeisimmiksi riskeiksi nostetut työturvallisuus- ja terveysriskit

sekä omaisuusriskit tai aiemmin vuonna 2013 esillä olleet työpaikkojen sisäilmaongelmat.

2. Selonteko kaupungin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä tilinpäätöksen toimintakertomuksessa

Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleisohjeen (2017) mukaan kunnanhallituksen on toimintakertomuksessa annettava tietoja, miten sisäinen valvonta ja siihen sisältyvä riskienhallinta on kunnassa järjestetty, onko valvonnassa havaittu puutteita kuluneella tilikaudella ja miten sisäistä valvontaa on tarkoitus kehittää voimassa olevalla taloussuunnittelukaudella.

Yleisohjeen mukaan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tavoitteena on varmistaa, että kunnalle asetetut tavoitteet saavutetaan ja että toiminta on taloudellista ja tuloksellista. Valvonnan tarkoituksena on edistää organisaation tehokasta johtamista, riskienhallintaa, toiminnan kehittämistä ja tuloksellisuuden arviointia. Jos kunnan sisäisen valvonnan järjestämisessä tai toteuttamisessa on havaittu puutteita ja virheitä, on niistä tehtävä selkoa ja esitys niiden korjaamisesta.

Tilinpäätöksen toimintakertomuksessa 2017 on edellisistä vuosista poiketen ryhmitelty selonteko käyttäen vuoden 2017 kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleisohjeessa mainittua viittä osa-aluetta.

Toimintakertomuksessa on kuvattu riskien arvioinnin menettely kaupungin toimialojen osalta. Valvontatoimenpiteiden osalta on todettu valvonnan tavoitteet alalla yleisestikin käytettyjen termien mukaisesti. Valvontatoimenpiteiden osalta on todettu, että valvontatoimenpiteet tulee suhteuttaa valvottavaan toimintaan ja sen arvioituihin riskeihin ehkäisevinä, havaitsevinä tai korjaavina kontrolleina.

Toimintakertomuksessa on edellisen vuoden tapaan kuvattu sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan näkökulmia listaten myös kehittämiskohteita. Vuosina 2015 ja 2016 mainittuja kehittämiskohteita olivat muun muassa

sopimusten hallinta, ulkoistettujen palvelujen valvontamenetelmien toimivuuden arviointi sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan periaatteiden jalkauttaminen ja osaaminen linjajohdossa sekä operatiivisella tasolla. Vuoden 2017 toimintakertomuksen selonteossa on kehittämiskohteena tunnistettu ydintoimintojen prosessikuvaukset, valvontakeinojen toimivuus, tiedon kulku ja raportointi sekä toimintaan liittyvien riskien tunnistaminen.

Tarkastuslautakunnan huomiot:

- Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan kannalta toimintakertomuksessa mainitut kehittämiskohteet ovat olennaisia. Kaupungilla tulee olla riittävät mahdollisuudet valvoa myös ulkoistettujen palvelujen sopimuksenmukaisuutta, mikä pitää ottaa huomioon jo palveluja kilpailutettaessa. Organisaation muutostilanteissa muun muassa toiminnallisten prosessien ja tehtävävastuiden kautta tulee osaltaan varmistaa valvonnallisten tavoitteiden toteutuminen.
- Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota myös sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan menettelyjen osalta siihen, miten valvontatoimia priorisoidaan suhteessa valvottavan asian merkityksellisyyteen ja riskin suuruuteen; esimerkiksi investointitarpeet ja niiden suunnittelu, priorisointi ja toteutus.
- Tarkastuslautakunta korostaa myös johdon vastuun, ymmärryksen ja osaamisen merkitystä luotaessa ja varmistettaessa sisäisen valvonnan menettelyjä sekä lähdetessä kehittämään esimerkiksi toimintakertomuksessa eri vuosina mainittuja valvonnan kehittämiskohteita.
- Arviointihaastatteluissa esille tulleen perusteella tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota sisäisen valvonnan käsitteisiin muun muassa siltä osin, että sisäinen valvonta ei ole synonyymi sanalle sisäinen tarkastus, minkä toiminnon tehtävä on osaltaan varmistaa sisäisen valvonnan toimivuutta.

- Kuntalain mukaan talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Tarkastuslautakunnan havainto on, että tilinpäätöksestä samoin kuin riskeistä käytävässä keskustelussa korostuu rahallinen puoli ja rahapuolen kytkentä toiminnallisiin tavoitteisiin ja palvelutuotantoon jää suhteessa vähäiseksi.

3. Selonteko konserniohjauksen ja konsernivalvonnan järjestämisestä tilinpäätöksen toimintakertomuksessa

Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleisohjeen (2017) mukaan tilinpäätöksen toimintakertomuksen selonteossa käydään läpi konsernivalvonnan kohdealueet. Jos konsernivalvonnassa on havaittu puutteita ja virheitä, on niistä tehtävä lausumassa selkoa ja esitys niiden korjaamisesta. Selonteon laatimisessa otetaan huomioon konserniohjeessa, kuntastrategian omistajapolitiikassa ja muissa edustajille annetuissa ohjeissa konsernivalvonnalle asetut tavoitteet.

Tilinpäätöksen 2017 toimintakertomuksessa on selostettu konserniohjauksen ja konsernivalvonnan järjestämistapaa, toimivaltaa ja -vastuita kaupungissa.

Toimintakertomuksessa 2017 todetaan, että tytäryhteisöjen välillä on edelleenkin eroja riskienhallinnan toteutuksessa, kehittämisessä ja riskien tunnistamisessa sekä riskien hallintakeinojen määrittelyssä, kuten todettiin myös vuoden 2016 toimintakertomuksessa. Vuoden 2017 toimintakertomuksen mukaan tilikautta 2017 koskevissa tytäryhteisöjen selonteissa todetaan lähes poikkeuksetta, että sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tila on hyvä tai vähintään tyydyttävä eikä sisäisessä valvonnassa tai riskienhallinnassa ole havaittu epäkohtia. Sisäisen valvonnan järjestämistä koskevat tiedot itsearviointeissa ovat niukat. Toimintakertomuksen mukaan saatujen tietojen perusteella vain muutamalla yhtiöllä on keskeiset toimintaprosessit kuvattuna sekä tärkeimmät valvontakeinot sisällytettynä näihin kuvauksiin. Sisäisen valvonnan

järjestämisen ja toimeenpanon aukoton arviointi ei tästä syystä ole ollut mahdollista.

Vuoden 2016 toimintakertomuksen selonteossa todettiin, että ”käytettävissä olevien tietojen perusteella voidaan todeta, että konserniyhtiöiden sisäinen valvonta ja riskienhallinta on järjestetty asianmukaisesti.”

Tarkastuslautakunnan huomiot:

- Vuotta 2016 koskevassa arvioinnissaan tarkastuslautakunta totesi, että työtä konserniajattelussa on jatkettava, jotta emokunta pystyy jatkossa entistä paremmin valvomaan ja arvioimaan yhteisöjen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan kattavuutta ja toimeenpanoa.
- Vuoden 2017 toimintakertomuksessa esitettyjen tietojen perusteella voi todeta, että yhteisöjen huomiota tulisi kiinnittää toimintaprosesseihin ja näihin liittyviin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan menettelyihin ja niiden dokumentointiin konsernijohton linjausten mukaisesti.

5. Allekirjoitukset

Turussa 15.5.2018

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Matti Vähä-Heikkilä', written in a cursive style.

Matti Vähä-Heikkilä

Tarkastuslautakunnan puheenjohtaja

Liite 1. Turun kaupungin hallinnon ja talouden tarkastus

Tarkastuslautakunnan kokoonpano ja toiminta

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on kaupungin hallinnon ja talouden tarkastuksen järjestäminen sekä kaupungin ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta huolehtiminen. Tarkastuslautakunta valmistelee valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat. Lautakunta tuottaa kaupungin ja sen strategisen johtamisen ja toiminnan kehittämisen tueksi luotettavaa ja olennaista arviointitietoa valtuustolle ja muille päätöksentekijöille, kuntalaisille ja ympäröivälle yhteiskunnalle sekä kaupungin henkilöstölle.

Tarkastuslautakunta arvioi

- valtuuston asettamien strategisten tavoitteiden ja talousarviotavoitteiden toteutumista,
- toiminnan tarkoituksenmukaisuutta,
- tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta sekä
- muita kuntalaissa lautakunnan tehtäväksi annettuja asioita.

Tarkastuslautakunnan tehtäväkenttään vaikuttavat vaatimukset talouden tasapainottamisesta, tasapainottamista koskevien suunnitelmien sisällön ja toimenpiteiden toteutuksen ja riittävyyden arvioinnin tarve. Toimintaan vaikuttavat myös kuntakonsernin toiminnan ja palvelutuotannon organisointi, järjestämistapa ja johtaminen sekä näissä tapahtuvat muutokset. Lisäksi lautakunnan toiminnassa tulee ottaa huomioon kulloinkin voimassa olevien ohjausasiakirjojen rakenne ja sisältö sekä ne muutostekijät, jotka vaikuttavat kaupunkikonsernin ja sen eri osien toimintaan ja tulokseen. Toimintaympäristössä tapahtuu jatkuvia muutoksia muun muassa lainsäädännöstä sekä lisääntyvästä kuntarajajäytävistä yhteistyöstä johtuen.

Tarkastuslautakunnan tavoitteena on ollut valtuustokaudella tukea valtuuston päättämien strategisten tavoitteiden toteutumista. Tavoitteiden toteutumista on tuettu arviointitoiminnalla, jossa on tarkasteltu asetettujen tavoitteiden toimeenpanoa, toteutumista ja vaikutuksia organisaation eri tasoilla ja

toiminnoissa. Arviointitoiminnalla on pyritty kattamaan olennaisimmiksi katsotut asiakokonaisuudet tai toiminnot valtuustokauden aikana. Arviointitoiminnan tuloksista on raportoitu kulloinkin tarkoituksenmukaisella tavalla.

Tarkastuslautakuntaan on hallinnon ja talouden tarkastuksen johtosäännön mukaan kuulunut 7 jäsentä (Kv 26.1.2009 § 6) 12.6.2017 saakka ja 13 jäsentä 13.6.2017 alkaen (Kv 12.6.2017 § 124).

Toimikauden 2013 - 2016 tarkastuslautakunnan jäsenenä, heidän henkilökohtaisina varajäseninä, puheenjohtajana ja varapuheenjohtajana ovat valtuuston päätösten (Kv 28.1.2013 § 7, 25.2.2013 § 38, 26.1.2015 § 9, 26.9.2016 § 150) mukaisesti 12.6.2017 saakka toimineet:

Jäsenet:

Aholainen Anne, yhteyspäällikkö
Häggman Bengt, valt. maist.
(Kv 26.1.2015 § 9 alkaen)
Ilvessalo Saara, OTM
(Kv 26.9.2016 § 150 alkaen)
Kallio Nina, aoh, sh (YAMK)
Mannfolk Niklas, RKP-nuoret pj.
(Kv 26.1.2015 § 9 saakka)
Oksa Martti, pankinjohtaja, eläkk.

Saarinen Sauli, kunnallisneuvos
Suominen Anneli, jalkojenhoitaja
Uotila Saara, opiskelija
(Kv 26.9.2016 § 150 saakka)

Puheenjohtaja Aholainen Anne
Varapuheenjohtaja Saarinen Sauli

Varajäsenet:

Koskivaara Eija, KTT, tutkijatohtori
Laineenkare Lotta, juristi
(Kv 26.1.2015 § 9 alkaen)
Iho Arja, sosiaalityön johtaja
(Kv 26.9.2016 § 150 alkaen)
Raunio Eija, yrittäjä
Häggman Bengt, valt. maist.
(Kv 26.1.2015 § 9 saakka)
Suominen Joonas, insinööri
(Kv 25.2.2013 § 38 alkaen)
Blomqvist Seppo, KTM, ekonomi
Tähti Tuomas, opiskelija
Iho Arja, sosiaalityön johtaja
(Kv 26.9.2016 § 150 saakka)

Toimikauden 2017 - 2021 tarkastuslautakunnan jäseninä, heidän henkilökohtaisina varajäseninä, puheenjohtajana ja varapuheenjohtajana ovat valtuuston päätöksen (Kv 12.6.2017 § 124) mukaisesti 13.6.2017 alkaen toimineet:

Jäsen

Anne Aholainen
Timo Laihinen
Markku Liitola
Matti Vähä-Heikkilä
Tuija Ollikkala
Kati Saarinen
(Kv 19.3.2018 § 51 saakka)
Päivi Salminen
(Kv 19.3.2018 § 51 alkaen)
Eija Raunio
Ari Rantanen
Anna Mäkipää
(Kv 29.1.2018 § 4 saakka)
Riikka Oksanen
(Kv 29.1.2018 § 4 alkaen)
Elias Laitinen
Erkki Sinkko
Ilona Koivunaho
Ville Auvinen

Puheenjohtaja
Varapuheenjohtaja

Varajäsen

Aira Hellström
Pentti Korhonen
Samuli Salanterä
Tuomas Kaukoranta
Eija Adenius-Tiilikainen
Päivi Salminen
(Kv 19.3.2018 § 51 saakka)
Roos Merja
(Kv 19.3.2018 § 51 alkaen)
Pia Matihaldi
Mika Kärkkäinen
Kaija Rantanen
Teuvo Peltoniemi
Erkki Koskinen
Liisa Fredriksson
Jari Viherlampi

Vähä-Heikkilä Matti
Mäkipää Anna
(Kv 29.1.2018 § 4 saakka) ja
Oksanen Riikka
(Kv 29.1.2018 § 4 alkaen)

Tarkastuslautakunnan valmistelu- ja täytäntöönpanoyksikkönä on toiminut revisiotoimisto. Tarkastussihteeri Mirja Teuro jäi eläkkeelle vuonna 2017 oltuaan Turun kaupungin palveluksessa yli 40 vuotta.

Toimikauden 2013 - 2016 tarkastuslautakunta kokoontui kevään 2017 aikana yhteensä 8 kertaa. Kevätkaudella 2017 tarkastuslautakunta on valmistellut vuoden 2016 arviointia.

Toimikauden 2017 – 2021 tarkastuslautakunta aloitti kautensa kesäkuussa ja kokoontui syksyn 2017 aikana yhteensä 6 kertaa.

Vuoden 2017 arviointia varten on kevätkaudella 2018 kuultu kaupunginjohtoa, toimialojen johtoa sekä henkilöstö- ja talousjohtoa Turun kaupungin vuoden 2017 tilinpäätöksestä, talousarviotavoitteiden toteutumisesta, henkilöstöraportoinnista 2017 ja henkilöstötavoitteiden toteutumisesta. Toukokuussa 2018 tarkastuslautakunta hyväksyi vuoden 2017 arviointia koskevan raportin. Kaupungin vuoden 2017 tilinpäätös, tarkastuslautakunnan arviointiraportti ja tilintarkastajan tilintarkastuskertomus vuodelta 2017 käsitellään kaupunginvaltuuston kokouksessa 28.5.2018.

Tilintarkastaja ja tilintarkastuksen toteutus

Turun kaupungin tilintarkastajana valtuustokaudella 2013 - 2016 on toiminut JHTT-yhteisö KPMG Julkishallinnon Palvelut Oy, vastuunalaisena tilintarkastajana JHTT, KHT Leif-Erik Forsberg (Kv 6.5.2013 § 104, optio Kv 29.8.2016 § 144). Tilintarkastajan valinnassa sovellettiin ensimmäisen kerran Kuntalain 72 §:n 1 momentin (Kuntalaki 17.3.1995/365, muutos 15.6.2012/325, Kuntalaki 10.4.2015/410 122 § 3. mom.) muutosta, jonka mukaan tilintarkastajat voidaan valita enintään kuuden tilikauden hallinnon ja talouden tarkastamista varten. Option käyttöönotosta vuosille 2017 - 2018 teki päätöksen Turun kaupunginvaltuusto ja option käytöstä päätettiin 30.9.2016 mennessä.

Kaupunginvaltuusto päätti 29.8.2016 § 144 tarkastuslautakunnan esityksestä, että valtuusto päättää käyttää tilintarkastuksen hankintasopimukseen sisältyvän option ja valita Turun kaupungin tilintarkastajaksi vuosille 2017 - 2018 KPMG Julkishallinnon Palvelut Oy:n, vastuunalaisena tilintarkastajana JHT, KHT Leif-Erik Forsberg. Lisäksi kaupunginvaltuusto päätti todeta, että Turun kaupungin tytäryhteisöjen ja säätiöiden tilintarkastajavalinnoista päättävät yhtiökokoukset ja säätiöiden vuosikokoukset siten kuin näistä valinnoista on säädetty ja määrätty. Tarjouskilpailuun perustuvassa valinnassa noudatetaan tähän tarjouskilpailuun perustuvaa hinnoittelua ja muita ehtoja.

JHT, KHT Leif-Erik Forsberg lopetti vastuunalaisena tilintarkastajana 28.2.2018 ja vastaavasti JHT, KHT Jorma Nurkkala aloitti vastuunalaisena tilintarkastajana 1.3.2018.

Tilintarkastaja on raportoinut tarkastuslautakunnalle tarkastustyön etenemisestä vuosisuunnitelman ja valtuustokaudelle laaditun tarkastussuunnitelman mukaisesti. Kirjalliset raportit on lautakunnan toimesta lähetetty edelleen kaupunginhallitukselle.

Tilintarkastuskertomusta vuodelta 2017 on käsitelty tarkastuslautakunnassa 26.4.2018 ja 15.5.2018.

Kuvassa vasemmalta:
Teuvo Peltoniemi (varajäsen),
Ari Rantanen,
Markku Liitola,
Riikka Oksanen (varapuheenjohtaja),
Matti Vähä-Heikkilä (puheenjohtaja),
Ilona Koivunalho,
Anne Aholainen,
Heikki Korhonen (revisio),
Eija Raunio,
Rami Aaltonen (revisio),
Päivi Salminen,
Kari Koivuluhta (revisio)
Seppo Laakso (revisio).

Tarkastuslautakunnan varsinaisista
jäsenistä kuvasta puuttuvat Ville Auvinen,
Timo Laihin, Elias Laitinen, Tuija Ollikkala
ja Erkki Sinkko.

